

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Європейський інструмент сусідства
та партнерства

Україна

**НАЦІОНАЛЬНА ІНДИКАТИВНА ПРОГРАМА
на 2011-2013 рр.**

Перелік скорочень

ВВП	Валовий внутрішній продукт
ГО	Громадські організації
ЄІБ	Європейський інвестиційний банк
ЄПС	Європейська політика сусідства
ЗВТ	Зона вільної торгівлі
ЄІСП	Європейський інструмент сусідства і партнерства
МВФ	Міжнародний валютний фонд
МФО	Міжнародні фінансові організації
НІП	Національна індикативна програма
ПД ЄПС	План дій ЄПС
ПТО	Професійно-технічна освіта
РЕЦ	Регіональний екологічний центр (Україна)
СД	Стратегічний документ
ТАСІС	Технічна допомога країнам СНД
УПС	Угода про партнерство і співробітництво
ЦРТ	Цілі розвитку тисячоліття

ЗМІСТ

ЧАСТИНА ПЕРША: ВСТУП: СЕРЕДНЬОСТРОКОВИЙ ОГЛЯД.....	4
1. Вступ.....	4
ЧАСТИНА ДРУГА: Індикативна програма на 2011-2013 роки.....	9
2. Основні пріоритети та завдання.....	9
3. Індикативний бюджет.....	9
4. Пріоритетні сфери	11
4.1. Пріоритетна сфера 1: Належне управління та верховенство права.....	11
4.1.1. Напрямок 1.1: Правосуддя, свобода та безпека.....	11
4.1.2. Напрямок 1.2: Інтегроване управління кордоном.....	12
4.1.3. Напрямок 1.3: Реформа державного управління та управління державними фінансами.....	13
4.1.4. Напрямок 1.4: Роззбросня.....	16
4.2. Пріоритетна сфера 2: Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (включаючи створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі)	16
4.2.1. Напрямок 2.1: Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію.....	16
4.2.2. Напрямок 2.2: Сприяння створенню поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі.....	17
4.3. Пріоритетна сфера 3: Сталий розвиток.....	21
4.3.1. Напрямок 3.1: Енергетика, навколишнє середовище та зміна клімату, транспорт.....	21
4.3.2. Напрямок 3.2 Соціальний розвиток регіонів і розвиток сільської місцевості.....	25
5. Виконання.....	28
5.1. Програма Всеохоплюючої інституційної розбудови Східного партнерства.....	31
6. Ризики та припущення.....	32
7. Узгодження, гармонізація та консультації	32
8. Додатки.....	34
8.1. Додаток 1: Стисла довідкова інформація про країну.....	34
8.2. Додаток 2: Відомості щодо досягнення Цілей розвитку тисячоліття.....	36
8.3. Показник 3: Таблиця щодо основних/неосновних напрямків розподілу коштів.....	36
8.4. Додаток 4: Зведені дані про діяльність донорів.....	38
8.5. Додаток 5: Консультації щодо середньострокового перегляду Стратегічного документу щодо України та складання НІП на період 2011-2013 років.....	41
8.6. Додаток 6: Екологічний профіль України	42
8.7. Додаток 7: Міграційний профіль України.....	47
8.8. Додаток 8: Перелік поточних програм бюджетної підтримки.....	59

ЧАСТИНА ПЕРША: ВСТУП: СЕРЕДНЬОСТРОКОВИЙ ОГЛЯД

1. Вступ

Стратегічний документ щодо України (СД), який стосується всієї допомоги Європейської Комісії Україні протягом 2007-2013 років, було ухвалено у 2007 році разом з багаторічною Національною індикативною програмою двосторонньої допомоги Європейської Комісії Україні в рамках Європейського інструменту сусідства і партнерства (ЄІСП) на період 2007-2010 років. Прийняті річні програми дій на 2007, 2008 та 2009 роки, річна програма дій на 2010 рік перебуває на стадії підготовки. Восени 2008 року Стратегічний документ був переглянутий. За результатами перегляду було зроблено такі висновки:

- У відносинах між ЄС та Україною відбулися суттєві зміни, які стосуються послідовного поглиблення відносин з Україною та включають: початок переговорів щодо Угоди про асоціацію між ЄС та Україною; започаткування візового діалогу з Україною, набуття чинності Угод про спрощення візового режиму та реадмісію, поглиблення технічної та фінансової співпраці в усіх сферах та започаткування Спільної ініціативи ЄС зі співробітництва в Криму;
- У внутрішніх відносинах політична ситуація залишалась нестабільною. Внаслідок глобального фінансово-економічного спаду різко погіршилась економічна ситуація. Проте політичне керівництво України неухильно дотримувалось своїх зобов'язань щодо поглиблення відносин з ЄС, зокрема щодо посилення політичної співпраці та економічної інтеграції. І хоча від часу "Помаранчевої революції" 2004 року швидкість проведення реформ можливо дещо зменшилась, основний напрямок програм реформування залишився незмінним.

Отже, за результатами огляду було зроблено висновок про те, що основні напрямки, викладені у Стратегічному документі, залишаються актуальними.

Події в Україні

Після "Помаранчевої революції" 2004 року Україна зробила значний поступ у дотриманні демократичних норм і прав людини: загальнонаціональні вибори були проведені у цілому відповідно до міжнародних стандартів; громадянське суспільство почало зміцнювати свої позиції та провадити активну діяльність, особливо у великих містах; серед засобів масової інформації спостерігається більше плюралізму, частково завдяки плюралізму у відносинах власності на засоби інформації. Разом з цим основні політичні сили в Україні (у тому числі лідери колишньої Помаранчевої коаліції та основної опозиційної партії) підтвердили європейський вибір України та її прихильність до курсу реформ. Проте проведенню реформ, зокрема виконанню законів України та інших нормативних актів, значно перешкоджає політична нестабільність. Політичний розкол серед керівництва України загострився, у свою чергу, через положення Конституції України, які недостатньо чітко визначають розподіл повноважень і відповідальності. Як наслідок, протягом останніх двох років темпи реформ уповільнились, і деякі основні державні інститути впродовж значних періодів часу були практично паралізовані. На ці тенденції вказувалось у Звіті Європейської Комісії про виконання Європейської політики сусідства в Україні у 2008 році, Sec (2009) 515/2. Ключовими пріоритетами у проведенні реформ залишаються:

конституційна реформа; покращення у сфері дотримання принципів верховенства права (зокрема, шляхом проведення судової реформи), значне збільшення зусиль, спрямованих на протидію корупції та поліпшенню ділового та інвестиційного клімату. Українське керівництво постійно підтверджує важливість продовження реформ в усіх зазначених сферах, і, таким чином, ці пріоритети відображено у новому Порядку денному асоціації ЄС-Україна.

Хоча залишаються деякі нерозв'язані питання у сфері прав людини, наприклад, що стосується поводження з соціально-уразливими групами (у цьому документі цей термін вживається стосовно в'язнів, біженців і шукачів притулку, осіб, хворих на ВІЛ і СНІД, та інших осіб) і дотримання принципу верховенства права, Україна продовжує поступ у деяких ключових сферах, таких як реформування системи кримінального судочинства та забезпечення гендерної рівності.

Україна належить до країн Східної Європи, які найбільше постраждали від глобальної фінансово-економічної кризи. Ця криза особливо серйозно вплинула на промисловість, наприклад, сталеливарну галузь (вироби якої складають найбільшу статтю експорту України), а також викликала раптове зменшення доступу до міжнародних ринків капіталу. Підтримання надходжень від експорту на відповідному рівні має для довгострокового розвитку України вирішальне значення. Обсяги торгівлі України з ЄС складають близько 30%, а з країнами СНД – близько 40%. Україна має розвинену чорну металургію, підприємства якої виробляють чавун, сталь і сталеві труби, а також хімічну промисловість, до виробів якої належать мінеральні добрива та сірчана кислота. Україна також виробляє у великих обсягах зерно, насіння соняшника та цукровий буряк.

Для подолання фінансово-економічної кризи у листопаді 2008 року МВФ підписав з Україною Угоду "стендбай", яка передбачала виділення 16,4 млрд. доларів США. Угода включала низку умов щодо проведення реформ, у тому числі у системі пенсійного та соціального забезпечення з метою зменшення дефіциту бюджету України відповідно до погоджених показників. І хоча з квітня 2009 року стали з'являтися деякі попередні ознаки стабілізації, в цілому скорочення ВВП у 2009 році прогнозується до 14%.

Соціальні наслідки фінансово-економічної кризи в Україні у довготерміновій перспективі ще невідомі. Проте очевидно, що криза значно впливає на зайнятість у промислово-розвинутому східному регіоні країни, де різко збільшилась кількість звільнень, а на багатьох підприємствах запроваджено режим неповного робочого дня. Ймовірно, криза також вплине на соціально незахищені верстви населення та жінок через зменшення кількості робочих місць, розміру пенсій та соціальних виплат, витрат на соціальну сферу та охорону здоров'я в результаті заходів, спрямованих на виконання встановлених показників бюджетного дефіциту України. Також очікується зменшення обсягів грошових переказів в Україну від громадян України, які працюють за кордоном, пов'язані із зменшенням кількості українських робочих, зайнятих головним чином у будівельній промисловості, в результаті скорочення попиту на будівельні роботи в регіоні та збільшення конкуренції з боку місцевих робітників на меншу кількість робочих місць. Прогнози щодо відсотку українських громадян, які внаслідок кризи вирішать повернутись додому з роботи за кордоном, також відсутні.

Розвиток відносин між ЄС та Україною

Після схвалення Стратегічного документу на 2007-13 роки відносини між ЄС та Україною активізувались. До основного напрямку в цій сфері належить проведення переговорів щодо нової Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. Угода про асоціацію передбачає значне розширення відносин між ЄС та Україною в усіх сферах співробітництва, а також створення першої в регіоні поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ). Переговори щодо створення ЗВТ стали можливими після вступу України до СОТ у травні 2008 року.

Водночас, ЄС та Україна провели переговори з широкого кола питань з метою укладення Порядку денного асоціації, який наразі прийшов на зміну Плану дій ЄС-Україна (набув чинності у 2005 році), крім частини, яка стосується питань правосуддя, свободи та безпеки. Порядок денний асоціації має на меті підготовку до і сприяння процесові набуття чинності Угоди про асоціацію після завершення переговорів. Документ має практичний, конкретний та гнучкий характер, що передбачає періодичний перегляд визначених ним пріоритетів співпраці.

До інших основних подій у сфері двосторонніх відносин належить затвердження у 2007 році Плану дій ЄС-Україна у сфері правосуддя, свободи та безпеки, набуття чинності Угод про спрощення візового режиму та реадмісію, а також початок у жовтні 2008 року візового діалогу з Україною з метою впровадження у довгостроковій перспективі безвізового режиму на короткочасні поїздки до країн ЄС. Разом з цим продовжуються переговори щодо приєднання України до Договору про енергетичне співтовариство, і відбувається поглиблення відносин між ЄС та Україною в енергетиці на основі Меморандуму про порозуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній галузі. 23 березня 2009 року Європейська Комісія та Уряд України провели спільну Міжнародну інвестиційну конференцію щодо модернізації газотранзитної системи України. Спільна заява, підписана за результатами конференції, містить низку зобов'язань щодо проведення реформ в рамках більш широкого кола домовленостей досягнутих в контексті співпраці ЄС з Україною в енергетичній галузі. Наприкінці 2007 року також було розпочато переговори ЄС з Україною щодо угоди про спільний авіаційний простір з метою поступової інтеграції України до єдиного авіаційного ринку ЄС.

Діалог між ЄС та Україною з питань сільського господарства та розвитку сільської місцевості відзначено підписанням Меморандуму про порозуміння (18 жовтня 2006 року), проведенням регулярних зустрічей високого рівня та діяльністю робочих груп з технічних питань. Також започатковано діалог між компетентними органами України та службами ЄС з питань безпеки харчових продуктів і доступу продовольчих товарів до ринків ЄС та України.

Двостороння Угода про наукове і технологічне співробітництво між Європейським Співтовариством, зараз ЄС, та Україною діє з 2003 року. У 2004 році строк Угоди було подовжено на п'ять років, і зараз знову подовжується на наступні п'ять років. У червні 2009 року, Україна подала офіційне прохання щодо приєднання до 7-ої Рамкової програми

ЄС з розвитку наукових досліджень і технологій, виходячи з принципу відкритості програм ЄС для країн ЄПС.

На Україну також бере участь у "Чорноморській синергії" – ініціативі регіонального співробітництва, що охоплює п'ять східних країн ЄПС, а також Російську Федерацію і Туреччину. "Чорноморська синергія" – це ініціатива ЄС, що залучає до участі країни морського басейну, і спрямована на вирішення проблем, які вимагають спільних зусиль країн регіону. Реалізація "Чорноморської синергії" передбачає, зокрема, створення партнерств у певних галузях, наприклад, партнерство з охорони навколишнього середовища незабаром розпочне свою роботу. На сьогоднішній день також розглядаються інші галузі та спільні проекти.

І, нарешті, у травні 2009 року в Празі було започатковано "Східне партнерство", яке створює можливості для поглиблення відносин між ЄС і шістьма сусідніми країнами на схід від ЄС, у тому числі і Україною, а також між цими країнами. Україна висловила зацікавленість взяти участь у програмі Всеохоплюючої інституційної розбудови та нових ініціативах-флагманах "Східного партнерства".

У сфері технічного та фінансового співробітництва наразі виконується близько 400 програм і проектів фінансованих в рамках останніх програм ТАСІС і ЄІСП, які продовжують сприяти розвитку в основних стратегічних сферах, визначених УПС та Планом дій ЄС-Україна. У 2007 році із введенням ЄІСП ЄС перейшов на використання галузевого підходу, який впроваджується головним чином через бюджетну підтримку (складає близько 70% фінансування за національними програмами) у кількох сферах (енергетика, в т.ч. енергоефективність, усунення технічних бар'єрів у торгівлі, охорона навколишнього середовища, транспорт), обумовлену зобов'язаннями у проведенні ключових реформ в галузі. Решту коштів виділено на покращення спроможностей та інституційного розвитку органів влади за допомогою проектів Twinning та технічної допомоги, у відповідності до Ключової стратегії ЄС щодо технічного співробітництва (EU Backbone Strategy). Підтримка, яку надає ЄС з питань адаптації законодавства та реформування системи державного управління, посилюється завдяки Інструменту технічної допомоги та обміну інформацією (ТАІЕХ) та Програмі вдосконалення державного управління (SIGMA) фінансованих в рамках Міжрегіональної програми ЄІСП. Східна регіональна програма ЄІСП, яка має на меті підтримку регіонального співробітництва, надаватиме більшу підтримку багатостороннім заходам, спрямованим на реалізацію "Східного партнерства". Значні кошти також надаються за допомогою Інструменту співробітництва в галузі ядерної безпеки та інших тематичних бюджетних ліній, зокрема Європейського інструменту з демократії та прав людини, програми підтримки навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів, інвестування у людські ресурси, програми Міграція і надання притулку. Крім того, продовжується реалізація програм Темпус та Ерасмус Мундус як ключових інструментів підтримки реформи вищої освіти та міжнародної мобільності викладачів і студентів в Україні. В усіх заходах, спрямованих на протидію ВІЛ/СНІД, ЄС надає підтримку через Світовий фонд (Раунд 6). Нарешті, у відповідь на фінансово-економічну кризу Європейська Комісія розглядає комплекс заходів макрофінансової допомоги для України.

Щодо подій на міжнародному рівні – в 2005 році Україна ратифікувала Конвенцію про заборону застосування, складування, виробництва і передачі протипіхотних мін та їх знищення ("Оттавська конвенція") та зобов'язалась знищити запаси протипіхотних мін до 2010 року. З низки технічних причин це зобов'язання не буде виконано у визначений термін. Незважаючи на це, Україна неухильно дотримується своїх зобов'язань щодо знищення запасів протипіхотних мін. Україна отримувала підтримку від ЄС в минулому і розглядає подальшу допомогу від ЄС для завершення цього процесу як питання першочергового значення.

ЧАСТИНА ДРУГА: Індикативна програма на 2011-2013 роки

2. Основні пріоритети та завдання

Виходячи з вищенаведеного, нова Індикативна програма на період 2011-2013 років складатиметься з таких компонентів:

- Пріоритетна сфера 1: Належне управління та верховенство права**
- Напрямок 1: Правосуддя, свобода та безпека
Напрямок 2: Інтегроване управління кордоном
Напрямок 3: Реформа державного управління та управління державними фінансами
Напрямок 4: Роззброєння
- Пріоритетна сфера 2: Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (включаючи створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі)**
- Напрямок 1: Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію
Напрямок 2: Сприяння створенню ЗВТ
- Пріоритетна сфера 3: Сталий розвиток**
- Напрямок 1: Енергетика, навколишнє середовище та зміна клімату, транспорт
Напрямок 2: Регіональний розвиток і розвиток сільської місцевості

З огляду на широке співробітництво між країною-партнером та ЄС, що ґрунтується на засадах зовнішньополітичної ініціативи "Східного партнерства", існуючі та можливі у майбутньому договірні відносини, НІП ЄІСП охоплює відносно широке коло сфер співробітництва. Допомога у передбачених НІП пріоритетних сферах буде надаватись протягом дії програми у 2011-2013 роках. Проте індикативний характер цієї програми забезпечує певну гнучкість у реалізації окремих напрямків. Процес підготовки річних програм дій дає можливість проведення оцінки доцільності та своєчасності реалізації заходів того чи іншого напрямку, а також адаптація запропонованих заходів до змін у стратегії ЄС і змін у відповідній галузі. У цьому процесі найбільшу увагу слід приділяти виконанню напрямків, які мають ключове значення для поглиблення відносин з ЄС в контексті "Східного партнерства" та підтримки реформ.

3. Індикативний бюджет

В рамках НІП 2011-2013 років Україні буде надано 470,05 млн. євро з коштів Європейського інструмента сусідства та партнерства (ЄІСП), в тому числі 43,37 млн. євро, виділених на реалізацію Програми Всеохоплюючої інституційної розбудови, та 30,79 млн. євро, призначених для реалізації Програми регіонального розвитку. Якщо Програму

Всеохоплюючої інституційної розбудови не буде погоджено або відбудеться затримка в її реалізації, виділені кошти будуть повністю чи частково перерозподілені на інші програми.

Національна індикативна програма для України передбачає такі індикативні фінансові асигнування на кожен пріоритетну сферу на період 2011-2013 років:

Пріоритетні сфери	у млн. євро	%
Пріоритетна сфера 1: Належне управління та верховенство права	94 000 – 141 000	20-30%
Пріоритетна сфера 2: Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (включаючи створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі)	117 500 – 164 500	25-35%
Пріоритетна сфера 3: Сталий розвиток	211 500 – 258 527	45-55 %
Загалом індикативні асигнування ЄІСП на 2011-2013 рр.	470 050	100%

4. Пріоритетні сфери

4.1. Пріоритетна сфера 1: Належне управління та верховенство права

Забезпечення належного управління та поваги верховенства права є фундаментальними принципами у відносинах між ЄС та Україною, які визначені також як пріоритети нової Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, щодо якої наразі проводяться переговори, та в Порядку денному асоціації. Реформи у цих сферах важливі не тільки з огляду на необхідність повного дотримання прав людини та основних свобод, але й з метою посилення заходів щодо боротьби з корупцією, поліпшення ділового та інвестиційного клімату. У цьому відношенні важливу роль у підвищенні відповідальності державних органів влади відіграє громадянське суспільство шляхом найбільшого залучення до виконання цих пріоритетних завдань. Водночас, готовність органів влади до проведення реформування системи державного управління та органів влади в значній мірі залежатиме від державної підтримки цієї реформи. Це питання вже відображено в Порядку денному асоціації ЄС-Україна, але для забезпечення найбільшого успіху йому слід приділяти пильну увагу і на політичному рівні.

4.1.1. Напрямок 1.1: Правосуддя, свобода та безпека

Порядок денний асоціації III, 2.1 II та III, (d)

Наслідки: більш ефективний і підзвітний процес прийняття рішень органами влади, забезпечення поваги прав людини, зменшення рівня корупції, яке призведе до покращення інвестиційного і ділового клімату в Україні.

Конкретна мета: сприяння процесу розроблення та проведення послідовної галузевої стратегії реформ у сфері здійснення правосуддя.

Очікувані результати:

- підвищення ефективності системи правосуддя згідно з міжнародними стандартами;
- підвищення рівня незалежності та чесності судової влади;
- поліпшення ситуації щодо поваги прав людини з боку органів кримінальної юстиції, правоохоронних органів та установ пенітенціарної системи відповідно до міжнародних стандартів та кращих практик;
- полегшення доступу до правосуддя для громадськості (у тому числі соціально уразливих груп) і суб'єктів економічної діяльності;
- допомога у забезпеченні функціонування інституту Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики;
- покращення управління у питаннях міграції та надання притулку;
- покращення результатів роботи у сфері боротьби з організованою злочинністю, торгівлею людьми та наркотичними засобами;
- ефективний захист особистих даних.

Показники виконання¹:

- оцінки / звіти про виконання, складені ЄС, неурядовими організаціями, ООН та Радою Європи (у тому числі, Комітетом із запобігання тортурам, нелюдському чи принизливому ставленню та покаранням Ради Європи) щодо значного поліпшення ситуації у сфері належного управління, верховенства права, дотримання прав людини та основних свобод;
- більш часте застосування міжнародних принципів дотримання прав людини органами судової влади, кримінальної юстиції, правоохоронними органами та установами пенітенціарної системи;
- підвищення рівня громадської довіри до судової влади та правоохоронних органів;
- прийняття реалістичного, комплексного і прозорого річного та багаторічного бюджету для впровадження політики та реформування у сфері юстиції;
- ефективне забезпечення виконання судових рішень відповідно до міжнародних стандартів, підтверджене наявними статистичними даними Міністерства юстиції України;
- поліпшення доступу до правосуддя, гарантованого положеннями про безкоштовну юридичну допомогу (зокрема, для жінок і соціально уразливих груп), та поглиблення співпраці з громадянським суспільством, що надає юридичну допомогу в Україні;
- підвищення ефективності та незалежності загальних та адміністративних судів, що призведе до збільшення довіри з боку інвестиційних і ділових кіл;
- створення ефективних програм боротьби з організованою злочинністю, незаконним обігом наркотичними засобів та торгівлею людьми, які містять детальний план заходів із визначеними цілями, функціями, очікуваними результатами та показниками виконання;
- ратифікація та ефективне виконання Конвенції ООН проти корупції;
- виконання і ратифікація Конвенції Ради Європи "Про захист осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних" 1981 року та Додаткового протоколу до неї 2001 року, включаючи створення незалежного наглядового органу.

4.1.2. Напрямок 1.2: Інтегроване управління кордоном

Порядок денний асоціації III, 3

Наслідки: спрощення руху осіб і товарів разом із підвищенням безпеки на кордонах.

Завдання: підвищення безпеки на наземних та морських кордонах та спрощення законного переміщення осіб і товарів шляхом приведення методів і процедур управління у відповідність до європейських стандартів, а також розвитку спроможностей для ефективної боротьби із транскордонною злочинністю (у тому числі контрабанді наркотичних засобів, торгівлі людьми та нелегальній міграції).

---

¹ Усі загальні показники, викладені у цій НІП, потребуватимуть подальшого узгодження (або уточнення) в Річних програмах дій.

Очікувані результати:

- створення методологічної та правової основи для спрощення законного руху осіб і товарів (та для боротьби з транскордонною злочинністю, в тому числі з торгівлею наркотичними засобами, людьми та нелегальною міграцією);
- наближення процедур прикордонного контролю та систем управління до відповідного *acquis communautaire* ЄС і найкращих міжнародних стандартів;
- використання та утримання сучасної прикордонної інфраструктури, інформаційних систем, прикордонних пунктів та обладнання для здійснення спостереження;
- ефективне впровадження Угоди про реадмісію ЄС-Україна;
- покращений захист документів (біометричні паспорти).

Показники виконання:

- створення фізичної прикордонної інфраструктури та систем на базі інформаційних технологій, а також надання Державній прикордонній службі України та Державній митній службі України відповідного обладнання для прикордонного/митного контролю і спостереження;
- скорочення часу очікування на пунктах перетину кордону, необхідного для перевірки осіб і митного оформлення вантажів;
- підвищення рівня обміну даними та міжвідомчої співпраці між усіма національними службами, які беруть участь в управлінні кордоном і заходах боротьби з транскордонною злочинністю;
- підвищення показників виявлення незаконної діяльності на кордоні, зокрема що стосується незаконного переміщення наркотичних засобів і людей.

4.1.3. Напрямок 1.3: Реформа державного управління та управління державними фінансами

Порядок денний асоціації III, 2, 2.1,(I) та 2.2 та III, 7

а) Реформа державного управління та державної служби

Наслідки: поліпшення відносин між громадянами та органами державної влади в результаті належного формулювання державної політики та надання державних послуг.

Завдання: підвищення ефективності державного управління та процесу розроблення політики шляхом підтримки організаційної розбудови органів державної влади, в тому числі державних підприємств, розвитку спроможностей і запровадження принципів прозорості, розвитку потенціалу та відповідальності органів державної влади.

Очікувані результати:

- складання та виконання відповідними органами державної влади планів організаційної розбудови;
- підвищення можливостей органів державної влади у питаннях розроблення та впровадження політики на основі внутрішньої координації, а також консультацій та партнерських відносин з усіма задіяними установами;
- вдосконалення загальної методологічної основи управління персоналом державної служби, у тому числі, що стосується набору персоналу, професійного розвитку та оцінки результатів роботи;

- підвищення спроможностей відділів кадрів державних органів влади щодо набору та розвитку персоналу згідно професійною компетентністю та забезпеченням рівних можливостей;
- підвищення якості надання громадянам та підприємствам адміністративних послуг, в тому числі шляхом використання інформаційних технологій.

Показники виконання:

- затвердження стратегії та плану проведення комплексної реформи державного управління;
- наявність та впровадження норм і правил (посібників, методологій, процедур) щодо формування та реалізації політики, включаючи моніторинг і оцінку, відповідно до принципів координації та партнерства;
- затвердження і виконання плану управління персоналом, включаючи питання професійної компетентності, впровадження стратегій забезпечення рівності та професійної підготовки у державній службі, впровадження єдиної інформаційної служби для управління персоналом державної служби;
- наявність стратегії та плану проведення комплексної реформи державної служби;
- функціональність реформованих адміністративних структур (наявність правової бази, необхідного персоналу, процедур);
- наявність електронного реєстру адміністративних послуг в Інтернеті, які надаються за принципом "єдиного вікна", внутрішній обмін документацією між задіяними органами державної влади;
- якість і кількість адміністративних послуг, що надаються через Інтернет або за принципом "єдиного вікна".

в) Управління державними фінансами

Порядок денний асоціації, III, 2.2/ III. 7

Наслідки: ефективне використання державних коштів завдяки збільшенню прозорості бюджетного планування і підвищенню відповідальності установ, що здійснюють планування та управління державними фінансами.

Завдання: підвищення спроможностей органів державної влади щодо розроблення та координації державної політики та її відображення у бюджетних рішеннях.

Очікувані результати:

- підвищення спроможностей щодо складання бюджету, орієнтованого на досягнення конкретних цілей, вдосконалення навичок узгодження витратної частини бюджету з цілями програм – розроблення відповідних механізмів і рівень їхньої реалізації на практиці у процесі розроблення та виконання бюджету;
- наявність комплексної правової бази, що забезпечує єдність Державного бюджету, у тому числі щодо його виконання та контролю;
- покращення інституційних спроможностей систем фінансового управління та контролю, а також системи внутрішнього аудиту;

- підвищення рівню прозорості та відповідальності у державних видатках, у тому числі що стосується державних закупівель (також у відповідності до зобов'язань, передбачених для поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі);
- співробітництво з відповідними установами ЄС під час проведення перевірок на місцях щодо управління та контролю за коштами ЄС.

Показники виконання:

- підвищення відповідності затвердженого Державного бюджету з цілями, визначеними у програмах галузевого розвитку;
- прийняття законодавства, що відповідає нормам ЄС, необхідного для підтримки процесу складання та виконання бюджету;
- виконання бюджету та здійснення процедур контролю відповідно до фінансового і бюджетного acquis ЄС (з точки зору органів влади та їх спроможностей);
- зміцнення дисципліни виконання бюджету, чіткий та прозорий порядок роботи державного органу влади який відповідає за виконання бюджету, зменшення кількості судових справ, пов'язаних з виконання бюджету (у тому числі що стосується державних закупівель) та посилення парламентського нагляду за плануванням і виконанням бюджету, а також підвищення ролі громадянського суспільства у здійсненні моніторингу планування і виконання бюджету.

с) Оподаткування

Наслідки: покращення економічних відносин, торгівлі, інвестиційних умов та конкуренції завдяки розвитку належного управління у сфері оподаткування, у тому числі поступового наближення системи оподаткування та податкових органів до міжнародних і європейських структур і стандартів.

Завдання: вдосконалення законодавства та підсилення спроможностей податкових органів у розбудові принципів верховенства права та належного управління у сфері оподаткування.

Очікувані результати:

- розроблення комплексного стратегічного плану для Державної податкової адміністрації, у тому числі щодо законодавства, процедур, ресурсів та ІТ-підтримки;
- вдосконалення і розвиток системи оподаткування та податкових органів і поступове наближення до принципів належного управління у сфері оподаткування та Кодексу поведінки щодо оподаткування підприємств;
- покращення норм порядності у податкових органах.

Показники виконання:

- розроблення та виконання довгострокової стратегії для Державної податкової адміністрації;
- вирішення проблеми з відшкодуванням ПДВ на постійній основі;
- податковий контроль й аудиту більше цілеспрямовані та базуються на оцінці ризиків;
- вжиття заходів, спрямованих на гармонізацію політики щодо підакцизних товарів;
- впровадження високих стандартів порядності у системі податкових органів.

4.1.4. Напрямок 1.4: Роззброєння

Наслідки: виконання зобов'язань України, взятих в рамках приєднання до Конвенції про заборону застосування, складування, виробництва і передачі протипіхотних мін та їх знищення ("Оттавська конвенція")

Завдання: надання Україні підтримки в зусиллях, спрямованих на знищення запасів протипіхотних мін шляхом постачання обладнання для їх знищення;

Очікувані результати:

- покращення процедур та спроможностей для знищення протипіхотних мін;
- знищення усіх запасів протипіхотних мін у відповідності до положень Статті 4 "Оттавської конвенції";

Показники виконання:

- державні та експертні звіти щодо виконання "Оттавської конвенції";
- звіти міжнародних неурядових організацій щодо моніторингу виконання вимог "Оттавської конвенції"

4.2. Пріоритетна сфера 2: Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (включаючи створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі)

Значна адаптація регуляторних актів, передбачена Угодою, особливо що стосується галузевої співпраці та доступу до ринків, вимагатиме серйозних заходів з розбудови спроможностей, а саме в питаннях планування, координації, регулювання, нагляду та виконання законодавства.

4.2.1. Напрямок 2.1: Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію

Порядок денний асоціації має на меті сприяти набранню чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. Документ складається з низки пріоритетів для дій, пов'язаних з зобов'язаннями, які виникнуть після набрання чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною.

До них відносяться зобов'язання, що стосуються перенесення та виконання норм міжнародного законодавства та законодавства ЄС у низці галузей – охорони здоров'я, транспорту, енергетиці, навколишнього середовища, сільському господарстві. тощо².

Наслідки: поступове виконання зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію між ЄС та Україною.

Завдання: надання допомоги у виконанні пріоритетів для дій, визначених Угодою про асоціацію між ЄС та Україною, виходячи із загальної мети підготовки до та сприяння

---

² В галузі охорони здоров'я, наприклад, може входити створення відповідних систем і структур для нагляду та контролю за інфекційними захворюваннями, які становлять загрозу здоров'ю людей, зокрема, для виконання Міжнародних медико-санітарних правил і Рамкової конвенції з боротьби проти тютюну.

набранню чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (у тому числі щодо участі України в програмах ЄС відповідно до положень Угоди).

Очікувані результати: краща підготовленість українських партнерів до виконання зобов'язань, взятих у пріоритетних сферах і визначених Порядком денним асоціації.

Показники: основним джерелом показників у цій сфері буде періодична оцінка та перегляд Порядку денного асоціації.

4.2.2. Напрямок 2.2: Сприяння створенню поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі

Порядок денний асоціації III, 5

Сприяння розвитку торгівлі між ЄС та Україною залишається одним з головних пріоритетів у відносинах між ЄС та Україною, що було підтверджено вступом України до СОТ у травні 2008 року й початком переговорів щодо Угоди про асоціацію між ЄС та Україною зі створенням поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ), яка складає невід'ємну частину Угоди. ЗВТ дозволить розвивати торгівельні відносини між ЄС та Україною на стабільній та передбачуваній основі. Процес регуляторного наближення у сферах, які охоплюються Угодою, дозволить суттєво активізувати торгівлю товарами та послугами, а також інвестиційні відносини між двома економіками та отримати відповідні переваги завдяки ефекту масштабу. Необхідно докласти значних зусиль, зокрема, у сфері технічного регулювання, конкурентної політики, державних закупівель, санітарних і фітосанітарних заходів, фінансових послуг, статистики, митних процедур і сприяння торгівлі. В цілому сприяння торгівлі між ЄС та Україною повинне зробити свій внесок у поступове зменшення бідності та соціального "виключення" в країні.

а) Сприяння процесу регуляторного наближення у сферах, які охоплюються поглибленою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі

Наслідки: розвиток торгівлі та інвестицій між ЄС та Україною

Завдання:

У сфері технічного регулювання: сприяння процесу наближення технічних регламентів промислових товарів, стандартів і оцінки відповідності процедур та інституційної інфраструктури забезпечення якості; підтримка створення в Україні функціонуючих систем та установ забезпечення якості з метою підвищення економічної ефективності, сприяння інноваціям та торгівлі між ЄС та Україною;

У сфері конкурентної політики: сприяння прийняттю і підтримки виконання загального законодавства у сфері конкуренції та правил застосування, які дозволять ефективно вирішувати питання щодо укладання монопольних угод, зловживання домінуючим становищем, злиття з метою уникнення конкуренції та надання державної підтримки;

У сфері державних закупівель: досягнення взаємного доступу до ринків та створення ефективної системи державних закупівель, заснованої на принципах управління державними

закупівлями, у тому числі принципах прозорості, забезпечення недискримінації і рівних можливостей на всіх рівнях (національному, регіональному та місцевому, включаючи також сектор комунальних послуг);

Сприяння процесу регуляторного наближення української системи державних закупівель до відповідних правил законодавства ЄС у сфері закупівель;

Сприяння необхідним інституційним реформам, у тому числі у створенні незалежного органу і механізму контролю.

У сфері санітарних і фітосанітарних заходів: сприяння створенню в Україні систем контролю у сфері санітарних і фітосанітарних заходів та запровадженню реформ щодо адаптації законодавства, розбудови спроможностей та виконання заходів.

У сфері послуг: сприяння адаптації правової бази і регуляторного режиму України з існуючим і майбутнім *acquis communautaire* у тих галузях сфери послуг, в яких наближення має найбільший потенціал з точки зору сприяння взаємній торгівлі, зокрема у таких ключових сферах як фінансові послуги, транспорт, поштові та кур'єрські послуги, телекомунікаційні послуги, а також в енергетичному секторі.

У сфері митних дій: адаптація законодавства та процедур України з відповідним *acquis communautaire* та підвищення ефективності роботи митних органів для сприяння законній торгівлі.

Очікувані результати:

Технічне регулювання: доопрацювання положень законодавства України, які регулюють обіг промислових товарів відповідно до законодавства ЄС;

Створення систем ринкового нагляду в різних секторах економіки відповідно до практики у країнах ЄС;

Розбудова незалежного Національного органу з питань стандартизації та метрологічних служб з метою усунення можливостей втручання в їхню діяльність з боку державних органів;

Розвиток ринку послуг з оцінки відповідності для приватного сектора;

Міжнародне визнання Національного агентства з акредитації України.

Конкурентна політика: затвердження принципів, які використовуються для оцінки порушень антимонопольного законодавства, зокрема концентрації та розрахунку штрафних санкцій;

Публікація рішень органу захисту конкуренції протягом розумно короткого строку;

Впровадження ефективної системи контролю за наданням державної підтримки щодо товарів і послуг та заборона державних преференцій, які призводить до спотворення торговельних відносин між Україною та ЄС;

Збільшення рівня прозорості державної підтримки, яка надається на різних рівнях урядування.

Державні закупівлі: поступове взаємне відкриття ринків державних закупівель з огляду на адаптацію законодавства до законодавства ЄС у сфері закупівель, інституційну реформу та їх виконання;

Участь європейських компаній в державних закупівлях в Україні і навпаки;

Прийняття та виконання Україною нормативно-правової бази, яке відповідає *acquis* ЄС у сфері закупівель, у тому числі правил, які забезпечують незалежну та неупереджену систему;

Санітарні та фітосанітарні заходи: подальше доопрацювання законодавства України щодо санітарних і фітосанітарних заходів та відповідної регуляторної бази щодо положень, які регулюють здоров'я тварин, поводження з тваринами, здоров'я рослин відповідно до *acquis* ЄС;

Створення механізмів раннього попередження в секторах, на які поширюються санітарні та фітосанітарні заходи відповідно до практики ЄС;

Збільшення функціональної та фінансової незалежності компетентного органу з питань санітарних і фітосанітарних заходів, його адміністративних можливостей та повноважень щодо забезпечення виконання прийнятих норм;

Підготовка комплексної стратегії впровадження частини ЗВТ, що стосується санітарних і фітосанітарних заходів, охоплюючи усі перетворення щодо законодавчого наближення, розбудови спроможностей та виконання.

Послуги: Розроблення ефективнішої нормативно-правової бази для регулювання ринків і здійснення нагляду, у відповідності до законодавства ЄС, зокрема, що стосується адміністративних спроможностей, повноважень щодо забезпечення виконання прийнятих рішень та незалежності регулюючих органів у відповідних секторах;

Наближення законодавства України до існуючого та майбутнього законодавства ЄС у відповідних сферах, а також повне його впровадження та дотримання;

Розроблення процедури надання дозволів та ліцензій, еквівалентних до таких, що існують в ЄС, і дотримання загального принципу недискримінації.

Поглиблення співпраці між наглядовими органами України та ЄС, а також з відповідними міжнародними організаціями (наприклад, Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Спеціальним комітетом експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), зокрема, що стосується обміну інформацією та розкриття інформації у сфері фінансових послуг.

Сприяння митним діям та торгівлі: впровадження сучасних міжнародних і європейських стандартів та інструментів, зокрема, розроблених Всесвітньою митною організацією (ВМО) та Світовою організацією торгівлі (СОТ) у сфері митниці та торгівлі;

надання достовірних відомостей щодо зовнішньої торгівлі на основі міжнародної методології; полегшення та спрощення процедур митного оформлення і контролю на основі аналізу ризиків; підвищення норм порядності в митних органах.

Показники виконання

Технічне регулювання: рівень адаптації нормативно-правової бази України, а також доказової бази (стандартів) до законодавства ЄС у сфері стандартизації, ринкового нагляду, метрології і законодавчої метрології, оцінки відповідності та акредитації;
Міжнародне визнання нових чи реформованих органів;
Розширення участі приватного сектора у діяльності, пов'язаної з діяльністю інфраструктури забезпечення якості, у такій як стандартизація та оцінка відповідності.

Конкурентна політика: забезпечення більшої узгодженості антимонопольного законодавства та практики в Україні з такими ЄС;
Підвищення інституційних та адміністративних можливостей органу захисту конкуренції;
Підвищення прозорості та забезпечення більш передбачуваної практики дотримання законодавства на основі справедливих і недискримінаційних процедур.

Державні закупівлі: наближення законодавства України щодо закупівель з *acquis* ЄС у сфері державних закупівель;
Значне розширення участі компаній з ЄС у тендерних заходах, що проводяться в Україні, та навпаки.

Санітарні та фітосанітарні заходи: більша узгодженість нормативно-правової бази України у сфері санітарних і фітосанітарних заходів з відповідним *acquis* ЄС: підвищення інституційних та адміністративних спроможностей компетентних органів, відповідальних за впровадження санітарних і фітосанітарних заходів;

Послуги: у сфері фінансових послуг – позитивна оцінка ЄС відповідності українських регулюючих органів та органів нагляду принципам міжнародних фінансових організацій.

Підвищення рівня відповідності нормам ЄС у суміжних секторах; зокрема, щодо розміру основного капіталу та стандартів управління ризиками учасниками ринку фінансових послуг; адекватних стандартів безпеки у транспорті; зменшення кількості послуг, які передбачають отримання ліцензій та дозволів;
Консолідація ринку відповідних послуг.

Сприяння митних дій та торгівлі: розроблення довгострокової стратегії для Державної митної служби, у тому числі з питань транзиту, наближення адміністративних інструкцій та виконавчих положень Митного кодексу України до положень законодавства ЄС і найкращих міжнародних стандартів, включаючи Митні прототипи (*customs' blueprints*);

Приведення митного контролю оцінки вартості у повну відповідність до стандартів СОТ і впровадження сучасної Гармонізованої системи.

Забезпечення високих стандартів порядності в митних органах.

Зменшення кількості засобів фізичного контролю, зокрема, на кордоні.

4.3. Пріоритетна сфера 3: Сталий розвиток

Мета – забезпечення соціальної та екологічної життєздатності стратегій зростання, довготривале вирішення питань обмежень з боку пропозиції, особливо, що стосується розвитку інфраструктури, а також приділяючи відповідну увагу інституційним питанням.

4.3.1 Напрямок 3.1: Енергетика, навколишнє середовище та зміна клімату, транспорт *Порядок денний асоціації III 6 та 7*

а) Енергетика

Співпраця між ЄС та Україною у сфері енергетики активно розвивається після підписання у грудні 2005 року Меморандуму про розуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній галузі, в якому було визнано, що в енергетичній галузі сторони мають спільні завдання: транзит, диверсифікація та безпека енергопостачання, ядерна безпека, реформа енергетичного ринку, розвиток і модернізація інфраструктур енергетичної галузі, підвищення ефективності, безпеки і екологічних стандартів у вугільній галузі, енергоефективність і використання відновлюваних джерел енергії. Від того часу відбулись важливі події: прийняття на Конференції міністрів у Загребі у грудні 2009 р. рішення, яким схвалено приєднання України до Договору про енергетичне співтовариство після впровадження законодавства у газовому секторі, що відповідає законодавству ЄС, прийняття ключових умов для залучення інвестицій в модернізацію газотранзитної системи України у березні 2009 р., домовленість щодо "дорожньої карти" у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії з березня 2008 року, виконання спільного проекту за участі ЄК, МАГАТЕ та України щодо оцінки безпеки атомних електростанцій України та надання 145 млн. євро у вигляді бюджетної підтримки на виконання Енергетичної стратегії України та заходів в сфері енергоефективності.

Двосторонню підтримку реформи доповнюватиме Регіональна програма ЄІСП, яка передбачає подальший розвиток співробітництва в енергетичній галузі на регіональному рівні. Крім того, в кінці липня 2009 р. міжнародними фінансовими організаціями, Європейською Комісією та Урядом України було погоджено низку умов щодо проведення реформ з метою підтримки закупівлі російського газу. Ці та інші умови, погоджені в контексті Договору про енергетичне співтовариство та модернізації газового сектора, спрямовані на покращення державного управління, прозорість та стійкість газового сектора.

Наслідки: гарантоване постачання енергетичних ресурсів українським та європейським споживачам. Суттєвий вплив енергоефективності в Україні та розвитку відновлюваних джерел енергії в Україні (із загальною метою зменшити рівень викидів CO₂ відповідно до міжнародних зобов'язань України) на стан безпеки, економіки та навколишнього середовища.

Завдання: подальша підтримка інтеграції енергетичного ринку України до Європейського ринку та зміцнення співпраці у сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії відповідно до Порядку денного асоціації ЄС-Україна та Меморандуму про розуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній галузі, а також "Дорожньої карти" робочої групи ЄС-Україна з енергоефективності, впровадження відновлюваних джерел енергії та заходів щодо подолання зміни клімату, підписаної у березні 2008 року.

Очікувані результати:

- адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері енергетики, регулювання, навколишнього середовища, конкуренції, ядерної безпеки тощо, у тому числі відповідно до зобов'язань, взятих у рамках приєднання до Договору про енергетичне співтовариство, а також Угоди про асоціацію між ЄС та Україною і Угоди про створення поглибленої зони вільної торгівлі;
- внесок у модернізацію газотранзитної системи України; проведення реформи газового сектора й підвищення надійності постачання природного газу споживачам в Україні та ЄС;
- забезпечення поступу у наближенні України до Європейської мережі системних операторів з передачі електроенергії ENTSO-E;
- розроблення і реалізація стратегії створення стратегічних запасів нафти й правил щодо пошуку та розвідки родовищ вуглеводнів відповідно до законодавства ЄС; підвищення якості нафтопродуктів і розбудова нафтотранспортної інфраструктури;
- подальша реорганізація шахт для видобування твердого палива відповідно до плану реструктуризації вугільної галузі, у тому числі шляхом застосування норм і методів ЄС у сфері безпеки гірничих робіт, а також використання наявних технологій вилучення та використання шахтного метану;
- зміцнення нормативно-правової бази України у сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії, а також її гармонізація з практикою та законодавства ЄС;
- підтримка та поширення кращих практик ЄС; розширення доступу до нових технологій та сприяння їхньому імпорту;
- надання Україні підтримки у виконанні її зобов'язань щодо подолання зміни клімату.

Показники виконання:

- прийняття відповідного законодавства ЄС у сфері енергетики в контексті приєднання України до Договору про енергетичне співтовариство та виконання Угоди про асоціацію;
- виконання у повному обсязі Меморандуму про порозуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній галузі;
- виконання у повному обсязі Спільної декларації ЄС та України щодо модернізації газотранзитної системи України (підписаної 23 березня 2009 р.), включаючи виплату позик міжнародними фінансовими організаціями; підвищення та посилення ролі відповідних урядових установ;
- ухвалення та виконання нових доопрацьованих законів та нормативних актів у галузі енергоефективності та відновлюваних джерел енергії; впровадження (податкових) стимулів, реалістичних з точки зору сприяння ефективності та виробництву; застосування ефективних схем підтримки, націлених на стимулювання використання відновлюваних джерел енергії;
- поліпшення показників енергоефективності в промисловості, енергетиці та сільському господарстві;
- збільшення частки відновлюваних джерел енергії в структурі енергетичного балансу України;
- розроблення програм сприяння імпорту нових технологій;

- визначення показників енергоефективності на основі статистичних даних в енергетичній галузі, складених відповідно до міжнародних стандартів.

b) навколишнє середовище та зміна клімату

Незважаючи на прогрес у подоланні важкої екологічної спадщини минулого, навколишнє середовище України залишається в критичному стані. Існує нагальна потреба в урахуванні екологічних аспектів та покращенні енергоефективності в промисловості, енергетиці та сільському господарстві, а також у підвищенні рівня обізнаності з екологічними проблемами серед споживачів. Основні екологічні проблеми в Україні головним чином пов'язані з якістю повітря, якістю води, поводженням з відходами, охороною природи та радіаційним забрудненням у північно-східній частині країни. Підтримка регіональної співпраці у сфері охорони навколишнього середовища та протидії зміні клімату передбачається Регіональною програмою ЄІСП.

Наслідки: вжиття заходів щодо пом'якшення негативних наслідків, пов'язаних з екологічною спадщиною минулого, та відображення нового підходу до охорони навколишнього середовища у посиленні природоохоронних заходів, раціональному використанні природних ресурсів та підвищенні рівня життя.

Завдання: підсилення розвитку та реалізації політики України з питань охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів (до відповідних напрямків можуть належати якість повітря, якість води та управління ресурсами, поводження з відходами, промислове забруднення, охорона природи, морського середовища та узбережжя), поліпшення екологічних стандартів для гарантування безпеки здоров'я людини, підвищення рівня співпраці і рівня обізнаності з питань навколишнього середовища, подолання причин зміни клімату (зменшення) та наслідків (адаптація) відповідно до зобов'язань України за Кіотським протоколом та очікуваною наступною угодою.

Очікувані результати:

- поліпшення стратегічних підходів і наближення національної політики та законодавства у сфері охорони навколишнього середовища до законодавства і політики ЄС;
- врахування екологічних і кліматичних аспектів у галузевих стратегіях;
- підсилення адміністративних спроможностей на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- посилення спроможностей для виконання зобов'язань щодо протидії зміні клімату відповідно до Кіотського протоколу та наступної угоди;
- підготовка стратегій адаптації та планів щодо зміни клімату;
- значне підвищення рівня громадської обізнаності з проблемами навколишнього середовища;
- підвищення екологічних стандартів відповідно до стандартів охорони здоров'я людини;
- розбудова можливостей з точки зору управління морськими ресурсами та узбережжям;

- значне поліпшення водопостачання, санітарних умов та управління водними ресурсами;
- зменшення втрат біологічного та ландшафтного розмаїття;
- підсилення спроможностей для реалізації заходів, спрямованих на захист Чорного моря та його узбережжя.

Показники виконання:

- більша гармонізація та узгодженість процедур і політики у сфері охорони навколишнього середовища в Україні з нормами та практикою ЄС;
- розроблення та оновлення планів з охорони навколишнього середовища у найбільш важливих секторах, у тому числі поводження з відходами, забруднення повітря, охорони природи, зміни клімату: їх урахування у державних стратегіях;
- підсилення інституційних/адміністративних спроможностей, відповідальності та прозорості у сфері охорони навколишнього середовища;
- поліпшення екологічного стану вод Чорного та Азовського морів;
- продовження діяльності з визначення та маркування заповідних зон (мета – їх збільшення і поліпшення управління);
- зменшення обсягів викидів парникових газів; реалізація низки проектів спільного виконання (зокрема, за Схемою зелених інвестицій) та заходів з імплементації угоди щодо подолання зміни клімату, яку буде укладено на період після 2012 року;
- підвищення рівня готовності до зміни клімату (зменшення наслідків та адаптація, включаючи зменшення ризику катастроф) через галузеві програми.

с) Транспорт

Україна відіграє стратегічну роль у процесі інтеграції транс'європейських транспортних коридорів регіону. Україна також виявила зацікавленість у створенні спільного авіаційного простору між Україною та ЄС, переговори щодо якого тривають. Розвиток транспортної галузі в Україні з точки зору руху товарів і осіб також тісно пов'язаний з питаннями перетину кордону та митницею, оскільки Україна є важливою транзитною країною, що з'єднує ЄС з Росією, Південним Кавказом і Середньою Азією (коридор ТРАСЕКА). Підтримка регіональної співпраці у сфері транспорту також надаватиметься в рамках Регіональної програми ЄІСП.

Наслідки: подальша інтеграція України до Транс'європейської транспортної мережі та внутрішнього авіаційного ринку ЄС, поліпшення стану транспортної інфраструктури.

Завдання: сприяння розвитку довгострокових, безпечних і надійних транспортних систем в Україні та підсилення ключових транспортних зв'язків між Україною та її сусідами.

Очікувані результати:

- реалізація та регулярний огляд національної транспортної політики та стратегії;
- помітний поступ у проведенні інституційних реформ в транспортній галузі;
- підвищення рівня безпеки та надійності у транспортній галузі;
- більш високий рівень інтеграції транспортних систем України до систем ЄС, зокрема, що стосується Транс'європейської транспортної мережі та спільного функціонування;

- створення кращих умов для розвитку транспортної інфраструктури.

Показники виконання

- розроблення, впровадження та моніторинг виконання стратегічних документів і планів заходів; розбудова управлінського потенціалу в галузі;
- проведення комплексу заходів (на законодавчому та інституційному рівні), спрямованих на підвищення рівня безпеки на дорожньому, морському, залізничному та авіаційному транспорті;
- поступ у підписанні та виконанні Угоди між ЄС та Україною про спільний авіаційний простір;
- поступ у підготовці та виконанні законодавства ЄС у транспортних секторах;
- поступ у проведенні інституційних реформ, зокрема на залізниці.

4.3.2. Напрямок 3.2 Соціальний розвиток регіонів і сільської місцевості

Порядок денний асоціації III ,7

Рівномірний соціальний розвиток – це багатоаспектне питання, яке поширюється на кілька напрямків політики. У рамках структурованого діалогу з урядом та в контексті координації допомоги з іншими донорами Європейська Комісія сприятиме вирішенню в Україні основних питань, пов'язаних із подоланням бідності, а також створенню міцного підґрунтя для системи соціального забезпечення: зазначений діалог включатиме такі питання як реформа пенсійної системи, розвиток людського капіталу, система соціального забезпечення, політика у сфері зайнятості.

Розвиток українських регіонів, зокрема їх неблагополучних сільських районів, розглядається українською владою як один з пріоритетних напрямків її діяльності, спрямованої на забезпечення збалансованого розвитку та подолання диспропорцій. Це питання сьогодні набуває актуальності з огляду на ризик поглиблення існуючої регіональної нерівності у період фінансово-економічної кризи з огляду на зменшення доступу до робочих місць і соціально-економічних ресурсів у регіонах, а також зростання міграційних потоків з регіонів до великих місць і за кордон.

Відповідно до нещодавно опублікованого "Звіту про конкурентоспроможність України", регіональна нерівність в Україні є досить серйозною і, порівняно з 2005 роком, продовжує зростати. У 2007 році валовий регіональний продукт на душу населення варіювався у межах від 49 795 грн. (Київ) до 7 396 грн. (Чернівці) (FEG 2009 р., стор. 53). Порівнюючи глобальний індекс конкурентоспроможності (GCI) на основі статистичних даних і матеріалів обстеження 15-ти відібраних регіонів України з середніми національними показниками 134 країн, автори звіту дійшли висновку, що у той час, коли "найкращий виконавець" (Київ) тримається на рівні деяких країн Центральної та Східної Європи, таких як Угорщина, найменш конкурентоспроможний регіон (Закарпаття) можна порівняти з країнами, в яких дохід на душу населення значно менший – такими як Таджикистан і Малі (FEG 2009 р. сторінка 111). Після Закарпаття найгірші показники має Крим.

Заплановану допомогу ЄС у сфері регіонального розвитку передбачається надавати, базуючись на попередніх і поточних заходах у рамках програми Тасіс та ЄІСП, у тому числі

Програм прикордонного співробітництва ЄІСП. Пріоритетне значення, яке надається цьому питанню, також відображає важливість продовження підтримки сталого розвитку України шляхом технічної та фінансової співпраці у ключових секторах, у тому числі в енергетиці, охороні навколишнього середовища, транспорті, в яких ЄС провадить послідовну підтримку у рамках попередніх Національних індикативних програм.

У контексті Східного партнерства Україна отримає допомогу, спрямовану на подолання економічної та соціальної нерівності між регіонами країни і забезпечення збалансованого внутрішнього розвитку шляхом підтримки соціально-економічного розвитку. Ця допомога може надаватись у формі програм регіонального розвитку, розроблених на основі політики згуртування ЄС, спрямованих на вирішення проблем на місцевому рівні. Ця програма має бути погоджена між Європейською Комісією та Україною до середини 2012 року. З метою сприяння Україні у створенні зазначеної програми підтримка надаватиметься, якщо необхідно, у формі проектів Twinning чи технічної допомоги для розроблення програм і підготовки виконавчих структур. Ці заходи повинні відповідати реальним потребам України і враховувати особливості її територіального устрою.

В останній час більша увага приділяється регіональному розвитку в Автономній Республіці Крим для вирішення регіональних політичних, економічних і соціальних проблем, зокрема у рамках спільної ініціативи Європейської Комісії та країн-членів ЄС, органів влади України та АРК. Підтримка соціального розвитку регіонів повинна підтримувати цей напрямок, а також використовувати досвід роботи в Криму для розвитку діяльності в інших регіонах.

а) Регіональний розвиток

Наслідки: економічний розвиток, підвищення рівня соціального розвитку та зменшення регіонального дисбалансу.

Завдання: підсилення регіональних центрів зростання з метою збільшення участі на ринку праці, підвищення доходів, а також сприяння доступу до соціальних пільг та державних послуг.

Очікувані результати:

- підвищення регіонального економічного динамізму шляхом підсилення інноваційної та науково-дослідної бази;
- розвиток людського капіталу на регіональному рівні шляхом розвитку ринку праці, політику забезпечення відкритого ринку праці та підвищення можливостей працевлаштування;
- впровадження необхідних моделей соціального забезпечення;
- вирівнювання соціального розвитку регіонів шляхом розвитку зв'язків між центрами зростання та невеликими громадами, у тому числі у рамках прикордонної та міжрегіональної співпраці;
- підсилення та/або впровадження соціальних і державних послуг;
- збільшення центрів економічної діяльності та зайнятості у неблагополучних районах чи районах, які переживають специфічні проблеми розвитку;

- збільшення доступу до державних послуг (транспортна інфраструктура, розвиток сільської місцевості, електронне урядування, зв'язок, санітарні умови, водопостачання, енергопостачання, тощо);
- розбудова спроможностей структур регіонального розвитку з метою реалізації і управління політикою регіонального розвитку з огляду на охорону навколишнього середовища.

Показники виконання:

- позитивна динаміка макроекономічних показників на регіональному рівні;
- позитивні тенденції розвитку регіонального ринку праці;
- розширення доступу до соціальних і державних послуг для місцевих громад, результати громадського опитування, які свідчать про покращення становища завдяки посиленню міжрегіональних зв'язків;
- збільшення обсягів бюджетних асигнувань на програми регіонального розвитку.

b) Розвиток сільської місцевості

Наслідки: зменшення бідності у сільській місцевості і дисбалансу між рівнем життя у містах та сільській місцевостях.

Конкретні цілі: впровадження децентралізованого підходу ("знизу – вгору") до сталого розвитку сільської місцевості, який спрямований на подолання низької спроможності сільської громади до самоврядування, високого рівня безробіття, міграційних потоків і відсутності необхідних соціальних послуг

Очікувані результати:

- підвищення здатності громад визначати головні місцеві проблеми та вирішувати їх, а також підвищення їхньої участі у планах місцевого розвитку;
- вдосконалення планів місцевого розвитку та використання бюджетних ресурсів місцевими адміністраціями;
- підвищення рівня життя та доходів сільського населення;
- збільшення кількості несільськогосподарських малих підприємств;
- зменшення рівня безробіття у сільських районах;
- підвищення якості соціальних послуг і зменшення захворювань у сільських районах;
- зменшення розбіжностей між чоловіками та жінками у доступі до соціальних послуг, зайнятості і рівні життя;
- вирівнювання соціального розвитку шляхом усунення соціального розшарування.

Показники виконання:

- кількість функціонуючих і життєздатних установ для підтримки громадян (консультаційних служб, кредитних спілок, асоціацій тощо);
- статистичні дані щодо зайнятості, добробуту та господарської діяльності;
- бюджетні асигнування на програми розвитку сільської місцевості.

5. Виконання

Спільна участь у підготовці і проведенні консультацій з українською стороною є основними принципами, відповідно до яких розробляється Національна індикативна програма (які також відображені в Порядку денному асоціації ЄС-Україна). Тісний зв'язок між спільною політикою та цілями допомоги забезпечується завдяки тому, що відправною точкою в Національній індикативній програмі є зобов'язання, зазначені в Угоді про асоціацію, переговори з якої наразі проводяться між ЄС та Україною, включаючи створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Порядок денний асоціації, який передбачає підготовку умов та надання сприяння вступу в силу Угоди, також брався до уваги під час визначення пріоритетів.

Протягом періоду виконання Порядок денний асоціації залишатиметься по відношенню до Національної індикативної програми основним керівним документом. Річні програми дій, які забезпечать практичну реалізацію НПП, засновуватимуться на оглядах досягнутого поступу та потребах у додатковій підтримці виконання Порядку денного асоціації. Звіти про хід реалізації ЄПС і робота підкомітетів, створених у рамках УПС, допомагатимуть визначити потреби. Ключове значення для успішного виконання матиме співробітництво з українськими партнерами під час розроблення програм.

У разі необхідності проводитимуться консультації з зацікавленими особами (у тому числі організаціями громадянського суспільства) щодо заходів запланованих в рамках цієї програми; вони також можуть залучатись до моніторингу виконання цих заходів. В разі доцільності, підтримка надаватиметься організаціям громадянського суспільства під час діяльності спрямованої на сприяння реформам та підвищення рівня відповідальності державних органів влади у сферах, які зазначені в НПП. Послідовність у проведенні консультацій за НПП та у зв'язку з виконанням Порядку денного асоціації ЄС-Україна та ініціативи "Східне партнерство" має бути забезпечена.

В разі доцільності, підтримка надаватиметься організаціям громадянського суспільства під час діяльності спрямованої на сприяння реформам та підвищення рівня відповідальності державних органів влади у сферах, які зазначені в НПП. Слід приділити увагу наданню подальшої підтримки у розбудові їхньої спроможності до рівня, який найбільш відповідатиме галузевим і регіональним умовам (у деяких випадках – наявність відповідних мереж і платформ, в інших – наявність партнерських чи первинних організацій). Крім того, підтримка громадянського суспільства здійснюватиметься через Європейський інструмент демократії і прав людини – один з основних інструментів сприяння основним свободам і демократизації. Співпраця з громадянським суспільством також передбачається через багатосторонній формат Східного партнерства, який включає форум громадянського суспільства і має на меті сприяти контактам між людьми у регіоні.

Після започаткування ЄІСП у 2007 році у технічному та фінансовому співробітництві з Україною відбулись зміни у засобах надання допомоги і помітний перехід до програмного підходу та бюджетної підтримки. Підтримка секторальних програм має й надалі розглядатись як оптимальний варіант в разі наявності необхідних передумов. Коли пріоритетна сфера

недостатньо готова до реалізації секторальної бюджетної підтримки, можуть використовуватись інші форми секторальної підтримки та заходи з розбудови спроможностей.

Програми секторальної бюджетної підтримки мають на меті посилення політичного діалогу та відповідальності влади за виконання реформ. Їхня структура має відповідати пріоритетам Планів дій ЄПС (та/або еквівалентними документами), а їхнє виконання має бути пов'язане з поточним політичним діалогом. Визначення програм має базуватись на оцінюванні готовності сектору. Необхідними передумовами для реалізації заходів бюджетної підтримки є наявність чіткої галузевої стратегії, стабільної макроекономічної структури та надійної системи управління державними фінансами.

Підтримка загального бюджету може також розглядатись у разі отримання обґрунтування, що цей механізм надання допомоги може ефективно підтримувати пріоритети, визначені НІП.

Загалом слід зауважити, що оскільки програми бюджетної підтримки розпочались лише нещодавно і робити далекосяжні висновки на ранніх етапах їх реалізації досить важко, подальше виконання цих програм має стати предметом постійного моніторингу впродовж періоду реалізації НІП у 2011-2013 роках з метою гарантування їхньої ефективності у досягненні цілей, визначених ЄСП. Початковий аналіз застосування бюджетної підтримки в Україні свідчить про необхідність додаткових зусиль для забезпечення максимального використання можливостей, які надаються цим інструментом, для зменшення операційних витрат та розширення меж структурованого політичного діалогу. Протягом поточного періоду підготовки програми цьому аспекту надаватиметься відповідна увага.

Досвід, набутий на первинних етапах реалізації програми бюджетної підтримки в енергетичній галузі, свідчить про те, що здатності уряду цілком зосередитись на виконанні програми заважає тривала кризова ситуація у газовому секторі. Це вказує на необхідність докладання значних зусиль для започаткування активного діалогу з урядом країни-партнера на всіх етапах програми у тісній співпраці з іншими учасниками, такими як МФО. Також необхідно продовжувати активний діалог у сфері управління державними фінансами, де подальший прогрес буде пов'язаний з розвитком політичної ситуації в Україні. Одним з ключових питань енергетичної програми, яке продовжуватиме обговорюватись у рамках діалогу ЄС з Україною протягом 2011-2013 років є прийняття закону про державні закупівлі відповідно до міжнародних стандартів і директив ЄС. Інші висновки щодо результатів виконання програми в енергетичній галузі свідчать про те, що для забезпечення готовності сектору до отримання бюджетної підтримки необхідне попереднє широке залучення технічної допомоги, проведення роботи у тісній співпраці з іншими донорами у процесі підготовки та реалізації програм, якщо це необхідно, ретельне визначення критеріїв надання коштів, розповсюдження інформації про них та їхній моніторинг, у тому числі в управлінні державними фінансами із залученням всіх зацікавлених сторін. На всіх етапах цього процесу необхідно підтримувати активний діалог з владою країни-партнера. Реформи, яким наразі надається підтримка у рамках заходів бюджетної підтримки, в багатьох випадках для забезпечення своєї життєздатності потребуватимуть подальшої підтримки за НІП 2011-2013 рр.

Підтримка у відновленні та розвитку інфраструктури в рамках програми, спрямованої на виконання пріоритетних завдань, визначених НПП, як правило, має плануватись у тісній співпраці з ЄІБ, ЄБРР та іншими МФО. Під час розгляду можливості надання такої підтримки слід приділяти увагу забезпеченню послідовності та запобіганню дублювання заходів, яким надається підтримка у рамках Інвестиційного інструмента сусідства (NIF), для участі в яких Україна має задовольняти встановленим вимогам. Під час розгляду можливостей надання субсидій для виплати відсотків по позиках їхня доцільність визначатиметься окремо у кожному випадку, при чому слід діяти таким чином, щоб не допустити значного спотворення ринкових умов.

Україна була першою країною у Східній Європі, яка отримала можливість використовувати інструмент Twinning. Цей інструмент стає дедалі більш важливим у підтримці реформ в Україні та наближенні до норм і стандартів ЄС. Проекти Twinning, у рамках яких спеціалісти з органів влади країн-членів ЄС та України працюють разом, діють як каталізатор, що приводить в рух реформу державного управління країни. Майбутні проекти Twinning будуть більшою мірою приводитись у відповідність до галузевих стратегій та пріоритетів, визначених НПП та Порядком денним асоціації.

Україна може отримати підтримку для спів-фінансування участі в програмах Спільноти у тій мірі, в якій вони будуть відкритими для участі в них країни³. У відповідних випадках, а також на прохання українських органів влади підтримка надаватиметься у спів-фінансуванні витрат на участь України у відповідних програмах Спільноти⁴.

Низка основних наскрізних і горизонтальних питань, які конкретно стосуються України, має бути відображена у визначенні цільових груп, у проведенні заходів у рамках НПП, а також у формулюванні очікуваних результатів і показників. Це включає такі питання як підтримка гендерної рівності та поваги до прав людини, належне управління та верховенство права в державних органах влади, державних підприємствах та організаціях, судових органах, охорона навколишнього середовища, широкі наслідки економічної та фінансової кризи, боротьба з ВІЛ та СНІДом, контрабанда наркотичних засобів. Ці аспекти мають, зокрема, бути взяті до уваги під час визначення та формулювання програм. В усіх заходах допомоги приділятиметься увага забезпеченню гендерної рівності – як одній з наскрізних проблем.

Зміна клімату належить до однієї з головних проблем, які впливають на світову спільноту, охоплюючи широке коло сфер державної політики (серед них повітря, вода, відходи, охорона природи, промислове забруднення, сільське господарство, лісництво, рибний промисел, енергетика, транспорт, інфраструктура та міське планування, туризм, здоров'я людини, тварин і рослин, освіта, наукові дослідження). Під час виконання цієї індикативної програми міркування щодо причин зміни клімату (пом'якшення) та наслідки (адаптація) включатимуться до відповідних сфер діяльності. На різних етапах реалізації використовуватиметься наявна методологія виявлення ризиків щодо зміни клімату для

---

³ Ця підтримка не повинна перевищувати 10% бюджету програми, має поетапно зменшуватись та, як правило, не може охоплювати більше, ніж 50% витрат на участь.

⁴ Ця підтримка не повинна перевищувати 10% бюджету програми, має поетапно зменшуватись та, як правило, не може охоплювати більше, ніж 50% витрат на участь.

підвищення сталих результатів діяльності, що провадиться у відповідній сфері співробітництва.

Пріоритети, встановлені у рамках НПП, будуть підтверджені та підтримані результатами наукових досліджень. У цьому відношенні Україні пропонується збільшити обсяги інвестицій та забезпечити розвиток спроможностей у сфері наукових досліджень, зокрема, завдяки активнішій участі українських дослідних організацій в 7-ій Рамковій програмі (РП7)⁵.

У 2005 році Європейська Комісія визначила одинадцять пріоритетних сфер⁶, в яких завдання щодо забезпечення Послідовної стратегії розвитку, тобто узгодженості з цілями політики розвитку, вважається особливо доречним. ЄІСП як політичний інструмент є добре підготовленим для виконання цього завдання. В результаті програми та заходи, описані у цій НПП будуть – наскільки можливо – плануватися таким чином, щоб забезпечити таку узгодженість з цілями України щодо національного розвитку та політики реформування.

5.1. Програма Всеохоплюючої інституційної розбудови Східного партнерства

Більш інтенсивне двостороннє співробітництво у рамках Східного партнерства створює основу для укладання Угод про асоціацію, які можуть передбачати створення чи підготовку до створення поглиблених та всеохоплюючих зон вільної торгівлі. Зазначені угоди дозволять поглибити політичну асоціацію та сприятимуть економічній інтеграції, поміж іншого шляхом подальшого наближення до законодавства і стандартів ЄС, а також забезпечення взаємного доступу до ринків.

Програма Всеохоплюючої інституційної розбудови є програмою середньострокового планування та виконання, розробленою спільно Європейською Комісією та Україною. Вона має на меті надати допомогу Україні в інституційному розвитку невеликої кількості ключових інституцій (або груп інституцій), які відіграють важливу роль у реалізації майбутніх Угод. Програма за допомогою комплексного підходу дозволить зазначеним установам наприкінці строку її виконання взяти на себе зобов'язання, що випливають з нових угод. Програма базуватиметься на чітких зобов'язаннях країни-партнера та спів-фінансуватиметься у грошовій чи іншій формі.

Програму Всеохоплюючої інституційної розбудови буде погоджено між Європейською Комісією та урядом країни-партнера. Рамковий документ визначить ключові інституції Програми, для яких протягом 2010 року будуть розроблені плани інституційних реформ у співпраці з представниками уряду та країн-членів ЄС, зацікавлених в участі у програмі. Підготовчі та перші заходи з реалізації Програми можуть розпочатись у 2010 році при повному фінансуванні Програми з метою виконання Планів інституційної реформи, включених до Програм дій на основі НПП 2011-2013 років. Програми інституційної розбудови виконуватимуться у тому числі шляхом надання консультацій та проведення тренінгів для працівників відібраних органів державної влади, а також шляхом постачання певного

⁵ Повну інформацію щодо РП-7 див. на http://cordis.europa.eu/fp7/home_en.html

⁶ торгівля; навколишнє середовище; безпека; сільське господарство; рибне господарство; соціальний вимір глобалізації, сприяння зайнятості та створенню гідних умов праці; міграція; наукові дослідження та інновації; інформаційне суспільство; транспорт; енергетика

обладнання, що відповідає нормам ЄС, та спеціалізованої інфраструктури, необхідної для його роботи. Підтримка буде надаватись через існуючі інструменти, такі як Twinning, TAIEХ, а також надання консультацій на високому рівні та нові інноваційні механізми. З метою забезпечення узгодження заходів Програма враховуватиме відповідні аспекти поточних заходів співпраці.

Мінімальний обсяг фінансування Програми Всеохоплюючої інституційної розбудови згідно з індикативним розподілом коштів складає 43,37 млн. євро. Для посилення Програми та проведення супровідних заходів додаткові ресурси можуть бути виділені у разі необхідності в рамках ЄІСП. Якщо Програму не буде погоджено, або якщо її виконання затримуватиметься, ці кошти повністю чи часткового будуть спрямовані на інші програми.

6. Ризики та припущення

Ця НІП базується на припущенні, що, як і раніше, Україна буде політично зацікавлена у поглибленні стосунків з ЄС. Ризики у цій сфері вважаються низькими.

Незважаючи на те, що основні політичні сили дотримуються курсу на поглиблення стосунків з ЄС, політична та економічна нестабільність в Україні стримує проведення в країні необхідних реформ. До одного з основних факторів, які перешкоджають реформам також може належати корупція. Разом ці фактори створюють значні ризики щодо виконання цієї НІП. На політичному рівні Україна потерпає від конфліктів серед українського керівництва та серед деяких державних установ, що підриває здатність України розробляти, схвалювати та проводити реформи. За відсутності серйозної конституційної реформи, спрямованої на створення життєздатної та ефективної системи правління, малоімовірно, що президентські вибори, призначені на січень 2010 року, відразу призведуть до стабілізації ситуації в країні. З іншого боку, наслідки фінансово-економічної кризи стримують можливості України щодо стимулювання внутрішнього зростання чи вжиття серйозних заходів для подолання ймовірного негативного соціального впливу цієї кризи на рівні країни. Усі ці ризики деякою мірою можуть бути пом'якшені, якщо забезпечити використання політичного діалогу ЄС з Україною для усунення перешкод на шляху реформи чи труднощів, які постали у процесі виконання НІП.

Програми бюджетної підтримки залежать від продовження діяльності, спрямованої на покращення системи управління державними фінансами, макроекономічної стабільності та наявності галузей, готових до отримання такого виду допомоги, з сильними стратегіями розвитку сектору. На ці фактори також впливає політична та економічна стабільність в країні. За відсутності цих умов програми мають бути адаптовані відповідним чином, при чому більшою мірою застосовуватимуться інші форми допомоги, спрямовані, у тому числі, на розвиток спроможностей.

7. Узгодження, гармонізація та консультації

В Україні необхідно забезпечити повне виконання принципів Паризької декларації про ефективність допомоги та положень Аккрського плану дій. Існує потреба у поліпшенні координації діяльності уряду та донорів, оскільки поділ координаційних функцій між різними

урядовими установами призвів до плутанини, марнування зусиль і зменшення результативності заходів. У цьому відношенні позитивним кроком є концентрація цих функцій у службі Віце-прем'єр-міністра України з питань євроінтеграції. Проте більша частина роботи ще попереду. Представництво ЄС зі свого боку енергійно виступає за поліпшення координації донорів в Україні і має залишатись активним партнером уряду у тому, що стосується забезпечення постійного характеру заходів націлених на ефективну координацію та підтримки реформ у цій сфері. Ці зусилля повинні збільшитись для забезпечення більшої гармонізації з країнами-членами ЄС і міжнародною донорською спільнотою. Секторальний підхід ЄС і виконання положень нової Угоди про асоціацію між ЄС та Україною сприятимуть узгодженню технічного та фінансового співробітництва з погодженими пріоритетними напрямками.

Пріоритетне значення для продовження роботи в Україні має забезпечення відповідного поділу праці між донорами залежно від їх порівняльних переваг. ЄС визначає свої порівняльні переваги у проведенні реформи законодавства і нормативно-правової бази та у процесі наближення за допомогою таких інструментів як Twinning і масштабних програм підтримки секторальних реформ. Оскільки досить складно розпочати програми технічного та фінансового співробітництва ЄС у швидкий та гнучкий спосіб, ефективність заходів, які фінансує ЄС, може бути посилена за рахунок спільних програм з країнами-членами ЄС та іншими донорами.

Згідно з принципами Кодексу поведінки ЄС щодо доповнюваності та поділу праці, Представництво ЄС регулярно проводить координаційні зустрічі з представниками країн-членів ЄС з метою обговорення пріоритетних завдань і спільної роботи. Результатом цього стало спільне розроблення програми у сфері охорони навколишнього середовища зі Швецією. Гарним прикладом спільного планування та об'єднання ресурсів, стала Спільна ініціатива щодо розвитку Криму та Севастополю за участі ЄС і країн-членів ЄС, в якій зараз беруть участь 9 країн-членів ЄС, що як очікується призведе до підвищення результату та інформування громадськості щодо ЄС у цілому. Країнам-членам ЄС запропоновано узгодити свої терміни підготовки нових програм з термінами, які існують в ЄС, і скористатись можливостями проведення спільних місій, оцінки та аналізу.

Під час процесу підготовки НПП була проведена значна робота із зведення даних про донорську допомогу з планом дій ЄПС щодо України. Було проведено дві місії з підготовки програми, під час яких на основі попередньої концепції відбулись широкі консультації з представниками громадянського суспільства, двосторонніх і багатосторонніх донорів і міжнародних фінансових організацій, а також спеціальні зустрічі з представниками країн-членів ЄС. Це сприяло подальшому розвитку секторального підходу, запропонованого у рамках НПП на 2011-2013 рр., та попередньому визначенню сфер для подальшої спільної роботи. Можливості співпраці з іншими донорами у рамках цієї НПП можуть бути реалізовані у таких галузях: у сфері юстиції – з Радою Європи та США; у проведенні реформи державного управління та управління державними фінансами – зі Світовим банком, Програмою розвитку ООН і країнами-членами ЄС; у сфері торгівлі – з Канадським агентством міжнародного розвитку (CIDA); у сфері охорони довкілля – зі Швецією; у сфері енергетики та енергоефективності – з ЄІБ і ЄБРР; у сфері регіонального розвитку – з Програмою розвитку ООН і країнами-членами ЄС.

8. Додатки

8.1. Додаток 1: Стисла довідкова інформація про країну

а) Макроекономічні показники

	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 ^о р.	2009 ^о р.	2010 ^п р.	2011 ^п р.
Основні відомості							
1	Населення (у тис.)	47280,8	46929,5	46646	46372,7	46143,7	немає даних
	- річна зміна в %	-0,7	-0,7	-0,6	-0,6	-0,5	немає даних
2a	Номінальний ВВП (у млн. євро)	69084,8	85828,6	104152	123199	немає даних	немає даних
2b	Номінальний ВВП на душу населення (у млн. євро)	0,00146	0,00183	0,00224	0,0026	немає даних	немає даних
2c	- річна зміна в %	3,5	8,1	8,6	2,6	немає даних	немає даних
3	Реальний ВВП (річна зміна в %)	2,7	7,3	7,9	2,1	-8	1
4	Валове накопичення основного капіталу (у % ВВП)	22	24,6	27,5	27,2	немає даних	немає даних
Міжнародні операції							
5	Експорт товарів і послуг (у % ВВП)	51,5	46,6	44,8	46,8	немає даних	немає даних
	- з яких найбільш важливими є: чорні метали (у % ВВП)	13,3	12	11,7	12,7	немає даних	немає даних
6	Торговельний баланс (у % ВВП)	0,84	-2,85	-5,71	-8	-0,3	1,5
7	Сальдо по поточному рахунку (у % ВВП)	2,9	-1,5	-3,7	-7,2	0,5	1,2
8	Чисті надходження іноземних прямих інвестицій (у % ВВП)	8,7	5,3	6,4	5,4	4,6	4,6
9	Зовнішній борг (у % ВВП)	45,1	49,7	55,6	55,4	87	82,6
10	Обслуговування зовнішнього боргу (у % експорту товарів та нефакторних послуг)	4,9	5,1	4,0	2,7	5,6	4,4
11	Інвалютні резерви (у місяцях імпорту товарів і нефакторних послуг)	4,4	3,7	3,9	6,0	5,3	5,3
Уряд							
12	Надходження (у % ВВП)	41,8	43,7	41,8	44,2	41,4	43,0
	- за яких: гранти (у % ВВП)						
13	Видатки (у % ВВП)	43,3	44,5	43,3	46,8	44,3	43,5
	- з яких: капіталовкладення (у % ВВП)	23	25	27			
14	Дефіцит (у % ВВП) включаючи гранти	1,5	0,7	1,5	2,6	2,8	0,5
a	{1}						
14	Дефіцит (у % ВВП) без грантів						
b							
15	Борг (у % ВВП)	18,7	15,7	12,9	19,9	32,5	31,1
	- з якого: зовнішній (у % загального державного боргу)						
Інші							
16	Інфляція споживчих цін						

	(середньорічна зміна у %)	13,5	9,1	12,8	25,2	17,2	10,8	7
17	Відсоткова ставка (на гроші, річна ставка у %)	16,4	15,4	14,4	17,8	немає даних	немає даних	немає даних
18	Курс обміну (середньорічне значення національної грошової одиниці до 1 євро)	6,39	6,34	6,92	7,71	немає даних	немає даних	немає даних
19	Безробіття (у % робочої сили, відповідно до визначення МОП)	7,8	6,8	6,4	6,4	9,9	9,8	немає даних
20	Зайнятість у сільському господарстві (у % загальної зайнятості)							

2008 р., 2009 р.: оцінка (о)

2010 р., 2011 р.: прогнози (п)

Джерела: База даних "Показники світового розвитку"

Державний комітет статистики України

Національний банк України

Звіт МВФ №09/173 Україна: Перший огляд по Угоді "Стенд-бай", прохання про відмову від дотримання критеріїв виконання та перегляд термінів закупівель за угодою – звіт МВФ; доповнення до звіту; прес-реліз за результатами обговорення на Виконавчій раді

8.2. Додаток 2: Відомості щодо досягнення Цілей розвитку тисячоліття

Основні показники	2001 базовий рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2010e рік	2015t рік
1. Відсоток населення з паритетом купівельної спроможності менше 1 дол./день	11	1			7,1	5,5
2. Переважання дітей з недостатньою вагою						
3. Смертність дітей віком менш 5 років (на 1000 тис.)	14,9	12			13,7	12,3
4. Поширення ВІЛ серед жінок віком 15-24 років						
5. Відсоток дітей, під час народження яких надається допомога з боку кваліфікованого медперсоналу (% від загальної кількості)			99			
6. Відсоток 1-річних дітей, імунізованих від кору		98	98			
7. Чисте відношення зарахувань до початкової школи	99,2	99,3			99,8	100
8. Співвідношення кількості дівчаток і хлопчиків у закладах початкової та середньої освіти		99	100			
9. Відсоток учнів, що закінчили початкову школу		105	101			
10. Відсоток населення, яке має стабільний доступ до джерела якісної води	86	86			90	93
11. Стаціонарні лінії та мобільні телефони на 1000 жителів						
12. Офіційні витрати на започаткування власного бізнесу						
13. Час, необхідний для реєстрації бізнесу (днів)		33	27			
14. ВВП на душу населення						
15. Доступ сільського населення до дороги цілорічного сполучення						
16. Коефіцієнт електрифікації домашніх господарств						

Звіт ПРООН: Цілі розвитку тисячоліття: 2000+7

Світовий банк– Показники розвитку

1990b = вихідна лінія ЦРТ

2010e = проміжна мета / оцінка

2015t = Показник, передбачений ЦРТ

8.3. Показник 3: Зведена таблиця основних/неосновних напрямків розподілу коштів

Допомога, передбачена цією Національною індикативною програмою для України, зосереджуватиметься на трьох пріоритетних і семи підпріоритетних напрямках:-

Пріоритетна сфера 1:	Належне управління та верховенство права
Напрямок 1:	Правосуддя, свобода та безпека
Напрямок 2:	Інтегроване управління кордоном
Напрямок 3:	Реформа державного управління та управління державними фінансами
Напрямок 4:	Роззброєння
Пріоритетна сфера 2:	Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (включаючи створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі)
Напрямок 1:	Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію
Напрямок 2:	Сприяння створенню ЗВТ
Пріоритетна сфера 3:	Сталий розвиток
Напрямок 1:	Енергетика, навколишнє середовище та зміна клімату, транспорт
Напрямок 2:	Регіональний розвиток і розвиток сільської місцевості

У рамках цієї НІП 2011-2013 років Україні буде надано 470,05 млн. євро з коштів Європейського інструмента сусідства та партнерства (ЄІСП), в тому числі 43,37 млн. євро, виділених на реалізацію Програми Всеохоплюючої інституційної розбудови та 30,79 млн. євро, призначених для реалізації Програми регіонального розвитку. Якщо Програму Всеохоплюючої інституційної розбудови не буде погоджено або відбудеться затримка в її реалізації, виділені кошти будуть повністю чи частково перерозподілені на інші програми.

Пріоритетні сфери	у млн. євро	%
Пріоритетна сфера 1: Належне управління та верховенство права	94 000 – 141 000	20-30%
Пріоритетна сфера 2: Сприяння набранню чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (включаючи створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі)	117 500 – 164 500	25-35%
Пріоритетна сфера 3: Сталий розвиток	211 500 – 258 527	45-55%
Загалом індикативні асигнування ЄІСП на 2011-2013 рр.	470 050	100%

8.4. Додаток 4: Зведені дані про діяльність донорів

Сфера, що охоплюється планом дій / сфера, визначена реформою	ЄС	Країни-члени ЄС	Міжнародні фінансові організації	Інші донори (не країни ЄС)
Політичний діалог та реформування				
Демократія та ефективність інституцій	v	Фінляндія, Франція, Данія, Естонія, Німеччина, Ірландія, Латвія, Литва, Польща, Швеція, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії		Канада, Швейцарія, Норвегія, США, ПРООН
Верховенство права (включаючи проведення судової реформи)	v	Естонія, Франція, Швеція, Польща		Канада, Швейцарія, США
Права людини	v	Німеччина, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Литва, Швеція, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії		Норвегія, ПРООН
Співпраця з громадянським суспільством	v	Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Литва, Швеція, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії		Канада, Норвегія, ПРООН
Мир і безпека				
Запобігання конфліктам	v	Німеччина, Фінляндія, Швеція		Норвегія, США
Антикризове управління		Франція, Швеція		
Співпраця з питань правосуддя і внутрішніх справ				
Управління кордоном	v	Литва, Польща		
Міграція та реадмісія	v	Франція, Італія, Польща, Швеція		Швейцарія, Норвегія
Біженці та ВПО	v			
Організована злочинність	v	Данія, Фінляндія, Франція, Польща, Швеція, Сполучене Королівство		

		Великобританії і Північної Ірландії		
Співпраця поліції та судових установ		Естонія, Франція, Польща, Швеція		ПРООН
Економічна та соціальна реформа				
Макроекономічні реформи	v	Німеччина, Франція, Литва, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії, Польща	МБРР	Канада, ПРООН
Зайнятість, зменшення бідності та соціальна політика	v	Німеччина, Данія, Фінляндія, Швеція, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії		Норвегія
Сільське господарство, лісові господарства та рибні господарства	v	Німеччина, Франція, Польща	МБРР	Канада
Водопостачання та каналізація		Франція		Норвегія
Стійкий розвиток	v	Польща		ПРООН
Регіональна співпраця	v	Німеччина, Естонія, Франція, Польща, Швеція, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії	МБРР	Швейцарія, Норвегія, ПРООН
Питання, пов'язані з торгівлею, ринком та регулятивною реформою				
Підприємницька політика / приватний сектор		Німеччина, Литва, Швеція		Канада
Управління державними фінансами та державні закупки	v	Франція, Литва, Швеція, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії	МБРР	
Технічні стандарти та регламенти	v	Німеччина, Естонія, Франція, Литва, Швеція, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії		
Галузева підтримка				

Транспорт	v	Фінляндія, Франція	МБРР	Швейцарія
Енергетика	v	Німеччина, Фінляндія, Франція, Польща, Швеція, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії	МБРР	Канада, Норвегія
Довкілля (включаючи водні ресурси) та зміна клімату	v	Німеччина, Естонія, Фінляндія, Франція, Польща, Швеція		Норвегія, ПРООН
Інформаційне суспільство та співробітництво в аудіовізуальній сфері	v	Франція, Польща		
Наукові дослідження та інновації		Франція, Литва, Швеція		Норвегія
Міжлюдські контакти (включаючи молодь)				
Освіта	v	Німеччина, Естонія, Фінляндія, Франція, Польща, Швеція	МБРР	
Культура та відпочинок	v	Франція, Литва, Польща		
Охорона здоров'я	v	Німеччина, Фінляндія, Франція, Польща, Швеція, Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії		Канада, Швейцарія, Норвегія, ПРООН ЮНФПА
Туризм та пам'ятки		Польща		
Інші (не пов'язані з Планом дій)				
Сприяння розвитку Євроатлантичних структур безпеки		Німеччина, Данія, Польща		
Реформа сектора оборони та безпеки		Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії		

8.5. Додаток 5: Консультації щодо середньострокового перегляду Стратегічного документу щодо України та складання НІП на період 2011-2013 років

Середньостроковий огляд Стратегічного документу щодо України на період 2011-2013 років було проведено службами Комісії у жовтні 2008 року. Згідно із контрольним переліком щодо середньострокового перегляду, служби Комісії дійшли висновку, що Стратегічний документ для України залишається в силі до кінця періоду і тому значного перегляду не потребує.

Консультації з українською органами влади та зацікавленими сторонами щодо Національної індикативної програми на період 2011-2013 років проходились таким чином:

1. Під час першої **консультаційної місії 23-25 березня 2009 року** у Києві було проведено консультації з українською владою (в тому числі з Національним координаційним бюро при Міністерстві економіки, Координаційним бюро європейської та євроатлантичної інтеграції). Члени місії також провели зустрічі з представниками місцевих органів країн-членів ЄС.

2. **Концепція** була направлена органам державної влади України та опублікована Представництвом 21 квітня для консультацій в Інтернеті. Протягом місяця концепція була відкрита для коментарів (до 25 травня). Офіційні письмові відповіді крім української влади були отримані від Асоціації маркетингу, Британської Ради, Центра електронного врядування, Ради Європи, Творчого центра Каунтерпарт, ЄБРР, Посольства Польщі, Інтер-Акції, Міжнародного фонду "Відродження", МОМ, "Мама-86", Паусі, Фенікс, Шведського агентства з питань міжнародної співпраці та розвитку, Швейцарського управління з питань співпраці, Світового банку, ПРООН та ЮНІСЕФ.

3. Між відповідними службами Європейської Комісії відбулись неформальні консультації, які привели до подальших широких обговорень проекту концепції.

4. **Друга місія перебувала в Україні з 25 по 27 травня 2009 року.** Було проведено консультації з українськими органами державної влади (Міністерством сільськогосподарства, економіки, освіти, охорони навколишнього середовища, фінансів, з питань житлово-комунального господарства, внутрішніх справ, юстиції, регіонального розвитку), Секретаріатом Кабінету Міністрів, Верховним Судом України, міжнародними фінансовими організаціями, донорами та агентствами з питань розвитку, громадянським суспільством, Європейською Бізнес Асоціацією, представниками країн-членів ЄС в Україні. За результатами роботи цієї місії було підготовлено Національну індикативну програму, проект якої було передано українській владі.

8.6. Додаток 6: Екологічний профіль України

1) Стан навколишнього середовища

Основні екологічні проблеми в Україні головним чином пов'язані з якістю повітря, якістю води, управлінням водними ресурсами, поводженням з відходами, охороною природи та радіаційним забрудненням у північно-східній частині країни.

Забруднення повітря становить проблему для здоров'я людей, а також соціальну проблему. Що стосується **якості води**, то Дніпро, який забезпечує три чверті прісної води в Україні, серйозно забруднений. Крим потерпає від нестачі води. Необхідно посилити міжнародну співпрацю у розв'язанні питань, що стосуються екології Азовського та Чорного морів. Існуюча інфраструктура збирання та очищення води має бути модернізована, слід також побудувати нові потужності. Серйозною проблемою є **поводження з відходами**, включаючи їхню профілактику, збирання, обробку, рекуперацію та остаточне видалення. Накопичено великі обсяги небезпечних відходів, особливо відходів гірничої промисловості. Серйозну проблему становить **промислове забруднення**, що обумовлено наявністю історичних джерел забруднення та неефективністю використання ресурсів, а також промисловими викидами у повітря, воду та відходами, що продукуються промисловими установками. Що стосується **охорони природи**, то в результаті збезлісення та незаконного вирубування лісів зростають економічні витрати та видатки на охорону здоров'я.

До **транскордонних екологічних** проблем, що постають сьогодні, належить використання і захист спільних вод – зокрема, ріки Дунай та Чорного моря. Ресурси Дунаю використовуються у дуже інтенсивному режимі – як джерело питної води, а також для іригації, промисловості, рибальства, туризму, виробництва електроенергії та навігації. Часто ріка стає кінцевим пунктом видалення стічних вод. Серйозні проблеми постають з якістю та кількістю води, біологічне розмаїття у регіоні зменшується. Подібні проблеми притаманні і для Чорного моря, до найбільш серйозних з яких належать: скидання стічних вод, забруднення нафтою прибережної зони, втрата біорозмаїття, у тому числі зменшення запасів риби.

Що стосується **глобальних екологічних питань і, зокрема, зміни клімату**, Україна виявляє справжній інтерес до проблеми зміни клімату, зокрема, що стосується можливостей використання гнучких механізмів, передбачених Кіотським протоколом, ратифікованим Україною у квітні 2004 року. Україна взяла на себе жорсткі зобов'язання щодо "замороження" до 2008-2012 року своїх обсягів викидів парникових газів на рівні 1990 року.

2) Екологічна політика

У 1998 році в Україні було підготовлено проект Національної стратегії охорони навколишнього середовища на період 1998-2008 років. У 2003 до Стратегії було внесено зміни, і вона стала основою для розроблення галузевих програм з ключових екологічних питань, таких як екологічна безпека (у тому числі безпека в атомній енергетиці), питна вода та будівництво чи реконструкція водогосподарських споруд, запобігання погіршенню умов Чорного моря, раціональне використання природних ресурсів, екологічні технології та захист

біологічного і ландшафтного розмаїття. Базуючись на Концепції Стратегії національної екологічної політики на період 2007-2020 років (затвердженої Кабінетом міністрів у 2007 році), Міністерством охорони навколишнього природного середовища було розроблено Стратегію національної екологічної політики та План дій щодо її впровадження.

Відповідно до Концепції Стратегії національної екологічної політики до основних напрямків роботи у сфері охорони навколишнього середовища належить розроблення законодавчої бази для виконання вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та впровадження механізму Кіотського протоколу, поліпшення екології Чорного та Азовського морів, збереження біологічного та ландшафтного розмаїття, вдосконалення системи поводження з відходами на основі міжнародних стандартів і норм, поліпшення управління заповідниками та охоронюваними територіями.

3) Природоохоронне законодавство та його впровадження

У 1991 році в Україні було прийнято базовий Закон "Про охорону навколишнього природного середовища". Після цього було прийнято кілька законодавчих актів, спрямованих на забезпечення виконання вимог ЄС. Природоохоронне законодавство впроваджено у багатьох сферах, проте потребує доопрацювання. Виконавче законодавство потребує подальшого розроблення та застосування. Через нестачу адміністративних потужностей та дефіцит фінансових ресурсів, особливо на регіональному й місцевому рівнях, впровадження природоохоронного законодавства в Україні та контроль за його виконанням пов'язані з певними труднощами.

Що стосується **питань горизонтального рівня**, законодавство України містить положення про оцінку екологічного впливу, але ці положення не завжди впроваджуються та приводяться до виконання. Щодо забезпечення доступу до інформації та участі громадськості, в Україні проводиться робота, спрямована на включення положень Орхуської конвенції у національне законодавство.

Що стосується **якості повітря**, базове законодавство є наявним, але процедури контролю та обладнання потребують модернізації. У сфері **поводження з відходами** базове законодавство є наявним, але механізм забезпечення застосування законодавства є відсутнім. Існуюче законодавство має дуже обмежений ефект. Для розв'язання питань щодо **якості води** треба розбудувати виконавчі механізми, оскільки у деяких регіонах якість води має бути значно підвищена. Слід вдосконалити **управління водними ресурсами**, у тому числі концепцію управління басейнами рік. Щодо подій у сфері охорони природи, у 2004 році було прийнято закон про екологічні мережі.

Проект закону щодо стратегії стійкого розвитку, спрямованого на врахування природоохоронних аспектів в усіх галузевих програмних документах перебуває на етапі розгляду і поки що не прийнято.

Що стосується питань зміни клімату, в Україні було опубліковано кадастр викидів парникових газів за період 1990-2006 років, а також проведено попередні заходи з підготовки кадастру на 2007 рік. Планується створити внутрішню систему торгівлі дозволами на викиди,

підготувати третє повідомлення, а також провести дослідження щодо міри захищеності та потенціалу зменшення обсягів викидів, а також розробити план заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них.

В Україні центральним пунктом виконання Проектів спільного впровадження було призначено Національне агентство екологічних інвестицій. На рівні ООН було зареєстровано 14 таких проектів. Європейська Комісія продовжує надавати Україні підтримку у виконанні положень Кіотського протоколу.

Загалом природоохоронне законодавство впроваджено у багатьох сферах, проте потребує доопрацювання. Виконавче законодавство потребує подальшого розроблення та застосування. Через нестачу адміністративних потужностей та дефіцит фінансових ресурсів, особливо на регіональному й місцевому рівнях, впровадження природоохоронного законодавства в Україні та контроль за його виконанням пов'язані з певними труднощами.

4) Адміністративні потужності

У вересні 2003 року Міністерство охорони навколишнього природного середовища та природних ресурсів було розділено на Міністерство охорони навколишнього природного середовища України та Державний комітет природних ресурсів України.

Міністерство відповідає за охорону навколишнього середовища, а Державний комітет – за раціональне використання природних ресурсів. Протягом 2005 року Державний комітет природних ресурсів України було ліквідовано, а його штат і функції було передано Міністерству охорони навколишнього природного середовища. За екологічні питання також відповідають інші міністерства, такі як Міністерство охорони здоров'я чи Міністерство з питань житлово-комунального господарства.

Міністерству охорони навколишнього природного середовища має свої підрозділи на обласному рівні – Державні управління охорони навколишнього природного середовища. У 2001 році урядом було створено міжвідомчу комісію з питань моніторингу довкілля.

У 2007 році створено Національне агентство екологічних інвестицій.

Для підвищення ефективності стратегічного планування, впровадження екологічного законодавства та контролю за його виконанням основним завданням для України є підвищення адміністративних потужностей на національному, регіональному та місцевому рівні, у тому числі налагодження співробітництва між відповідними державними органами.

5) Участь у регіональних і міжнародних процесах

Україна ратифікувала підписані нею відповідні **міжнародні та регіональні конвенції**, за винятком Протоколу щодо стратегічної екологічної оцінки до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті Європейської економічної комісії ООН, а також такі протоколи Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані Європейської економічної комісії ООН: Протокол про стійкі органічні забруднювачі;

Протокол про важкі метали; Протокол про подальше скорочення викидів сірки; Протокол про обмеження викидів летючих органічних сполук чи їх трансграничних потоків. Виконання кількох ратифікованих угод потребує особливої уваги.

Україна бере участь у співробітництві з екологічно-кліматичних питань в рамках **Чорноморської синергії** та **Східного партнерства**. Оскільки ці ініціативи були розпочаті лише нещодавно, очікується, що на регіональному та багатосторонньому рівні співпраця значно активізується.

Україна є членом **Цільової робочої групи "Дунай-Чорне море" (DABLAS)**, яка забезпечує платформу для співпраці між міжнародними фінансовими організаціями, донорами і бенефіціарами з питань охорони вод та питань, пов'язаних з водними ресурсами Дунаю і Чорного моря. Головна мета – сприяння основним стратегічним зусиллям щодо використання коштів, а також координування діяльності між усіма фінансовими інструментами, що працюють у цьому регіоні. Україна також є членом **Міжнародної комісії по захисту ріки Дунай (МКЗД)**, яка визначає обсяг роботи, необхідної для виконання Рамкової директиви ЄС щодо води – з метою утримання води у доброму екологічному та хімічному стані – у межах всього басейну.

Україна бере участь у регіональному компоненті **Водної ініціативи ЄС**, який поширюється на країни Східної Європи, Кавказу та Середньої Азії, відповідно до домовленостей, досягнутих під час Світового саміту 2002 року з питань стійкого розвитку. Зазначена ініціатива має на меті сприяти більш якісному управлінню водними ресурсами та координації дій між учасниками. Ключовими питаннями Водної ініціативи є водопостачання та водна гігієна, а також інтегроване управління водними ресурсами, включаючи управління трансграничними ріками. У рамках Ініціативи в Україні було розпочато діалог з питань національної політики.

Україна також є учасником процесу **Управління правоохоронними заходами у лісовому секторі країн Європи та Північної Азії (FLEG)**, який стосується питань управління у лісовому секторі, захисту лісів у регіоні та раціонального використання лісових ресурсів у регіоні.

Робоча група ЄС-Україна з питань зміни клімату провела своє перше засідання у 2002 році, а друге – у липні 2005 року. Протягом періоду 2007-2009 років засідання відбувались більш регулярно.

Триває робота зі створення **Регіонального екологічного центру (РЕЦ)**, що допомагатиме розв'язувати екологічні питання в Україні та сусідніх країнах шляхом сприяння співробітництву між різними учасниками на національному та місцевому рівні, включаючи організації громадянського суспільства, державні органи, місцеві громади та представників ділових кіл. Діяльність РЕЦ також буде націлена на забезпечення більш активної участі громадськості в процесі прийняття рішень з екологічних питань.

Між Україною та службами Європейської Комісії було підписано адміністративний документ щодо більш тісного співробітництва у сфері **громадянського захисту**.

б) Ключові екологічні питання, що мають бути розв'язані

У природоохоронній сфері перед Україною постали досить складні завдання. У першу чергу мають бути розв'язані питання, що стосуються якості повітря, якості води та управління водними ресурсами, поводження з відходами, охорони природи та радіаційного забруднення на північному сході країни.

Щодо зміни клімату, Україна має виконати відповідні положення Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН з питань зміни клімату, а також підготуватись до виконання нової угоди, яка замінить Протокол. Особливу увагу необхідно приділити питанням пом'якшення та адаптації, а також забезпеченню того, щоб в усіх національних планах та бюджетних процесах були передбачені відповідні дії. Україна має значні можливості щодо використання гнучких механізмів за цим Протоколом.

Необхідно підвищити інституційні та адміністративні потужності, зокрема, що стосується стратегічного планування, процесу впровадження та контролю за виконанням. Повністю функціонуючий Регіональний екологічний центр (РЕЦ) міг би стати платформою для організації співпраці між різними учасниками, сприяючи тим самим підвищенню екологічної свідомості та природоохоронним заходам.

Ключові екологічні питання, які потребують розв'язання, визначені в розділі Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, який стосується охорони навколишнього середовища. У зазначеному розділі визначено пріоритетні напрямки діяльності – від раціонального використання навколишнього середовища до проведення конкретних заходів та міжнародного і регіонального співробітництва з екологічних питань. Поступ у виконанні положень Угоди про асоціацію також позитивно вплине на виконання цілей, передбачених Угодою про партнерство та співробітництво, дозволить підготуватись до Угоди про асоціацію між ЄС та Україною і сприятиме її вступу в силу.

8.7. Додаток 7: Міграційний профіль України

Блок 1: Іммігранти

Загальна кількість іммігрантів:

- Кількість іммігрантів, що проживали на території України на кінець 2008 року: **178 830 осіб**⁷
- Загальна кількість іноземних громадян, зареєстрованих Міністерством внутрішніх справ у 2008 році: **115 154 осіб**⁸

Кількість іммігрантів, які проживають на території України щороку за країною походження

Країни	2006 рік			2007 рік			2008 рік		
	Разом	Квота*	Без квоти**	Разом	Квота	Без квоти	Разом	Квота	Без квоти
Разом	149408	32315	117093	165029	34053	130976	178830	35666	143164
Росія	87805	16764	71041	98906	17812	81094	107095	18410	88685
Молдова	7107	2014	5093	8118	2152	5966	9193	2296	6897
Особи без громадянства	7018	1709	5309	7052	1735	5317	6930	1687	5243
Вірменія	6062	1770	4292	7116	2023	5093	8025	1242	5765
Узбекистан	6319	1717	4602	6463	1862	4601	6493	1910	4583
Інші	13027	1963	11064	12906	1617	10689	13466	2713	11741

* Іноземні громадяни, які іммігрували в Україну за категоріями, для яких передбачені квоти

** Іноземні громадяни, які іммігрували в Україну іншим чином, ніж за системою квот імміграції

*Джерело: Міністерство внутрішніх справ, Державний департамент у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб*⁹

Тип/статус іммігрантів

Біженці/шукачі притулку

- У 2008 році з клопотанням про надання статусу біженця до Державної міграційної служби України звернулось 2237 осіб. Найбільша кількість заяв була подана громадянами Пакистану (25,8%) та Афганістану (19%). Статус біженця у 2008 році отримала 121 особа.

Джерело: Державний комітет України у справах національностей та релігій

⁷ Відповідно до визначення Міністерства внутрішніх справ України, іммігрант – це іноземний громадянин, який проживає на території країни як мінімум 6 місяців чи постійно.

⁸ Ця цифра включає усіх осіб, які були зареєстровані Міністерством внутрішніх справ за такими категоріями: студенти, власники дозволів на роботу, працівники за міжнародними договорами, представники релігійних/церковних організацій, туристи, біженці, особи, що перебувають у діловому відрядженні, особи, що подорожують з приватною метою, транзитні особи та нелегальні мігранти.

⁹ відповідно до інформації, отриманої на запит Секретаріату Седеркопінгського процесу

Трудові мігранти /тимчасові/сезонні

Іноземці, що працювали в Україні протягом 2004-2008 років, класифіковані відповідно до підстав для проживання

Підстави для проживання іноземців в Україні	Разом				
	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік
Особи, що отримали дозволи на роботу	2,453	2,649	2,822	4172	5801
Особи, що працюють у рамках міжурядових угод	322	271	252	160	116
Працівники релігійних організацій/духовенство	990	840	1,004	1133	1227

Джерело: Міністерство внутрішніх справ, Державний департамент у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб

Кількість іноземців, що працювали в Україні на початок року

Рік	2002 рік	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік
Разом	3463	3701	4138	4967	6110	7383	12439

Джерело: Міністерство праці та соціальної політики¹⁰

Блок 2 Емігранти¹¹

Кількість дозволів на виїзд*, виданих громадянам України відповідно до країни призначення, щорічно

Країна призначення	2006 рік	2007 рік	2008 рік	Разом
Всього	33261	30560	24496	88317
Росія	20044	18212	14379	52635
США	3010	3159	2113	8282
Білорусь	2150	1822	1525	5497
Німеччина	1969	1842	1462	5273
Ізраїль	1770	1334	1353	4457

¹⁰ Відповідно до інформації, яку було надано до МОМ. Ця цифра включає усіх іноземних громадян, відомості щодо яких були подані працедавцями й організаціями до Міністерства праці.

¹¹ Відповідно до визначення МВС, емігрантом вважається громадянин України, який виїхав за межі України як мінімум на 6 місяців чи на постійне проживання.

Інші	1011	1053	1016	3080
------	------	------	------	------

* Дозвіл, який надається громадянину України виїхати з території країни за кордон на постійне місце проживання

Джерело: Міністерство внутрішніх справ, Державний департамент у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб

Кількість громадян України, що працюють за кордоном, згідно з даними Міністерства праці та соціальної політики¹²

Рік	2002 рік	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік
Разом	40683	38161	45727	56549	61369	11902	80079

Джерело: Міністерство праці та соціальної політики

ЄС (ЄС-27)

Кількість громадян України, які емігрували до країн-членів ЄС та працюють в них

Країна-член ЄС	Кількість українців в ЄС-27	
	За даними Міністерства внутрішніх справ (громадяни, що отримали дозвіл на виїзд)	За даними Міністерства праці (громадяни, що працюють за кордоном)
Разом	24496	80079

Джерела: Міністерство внутрішніх справ, Державний департамент у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб, Міністерство праці та соціальної політики

Блок 3: Грошові перекази та динаміка їхнього впливу

Сума грошових переказів мігрантам

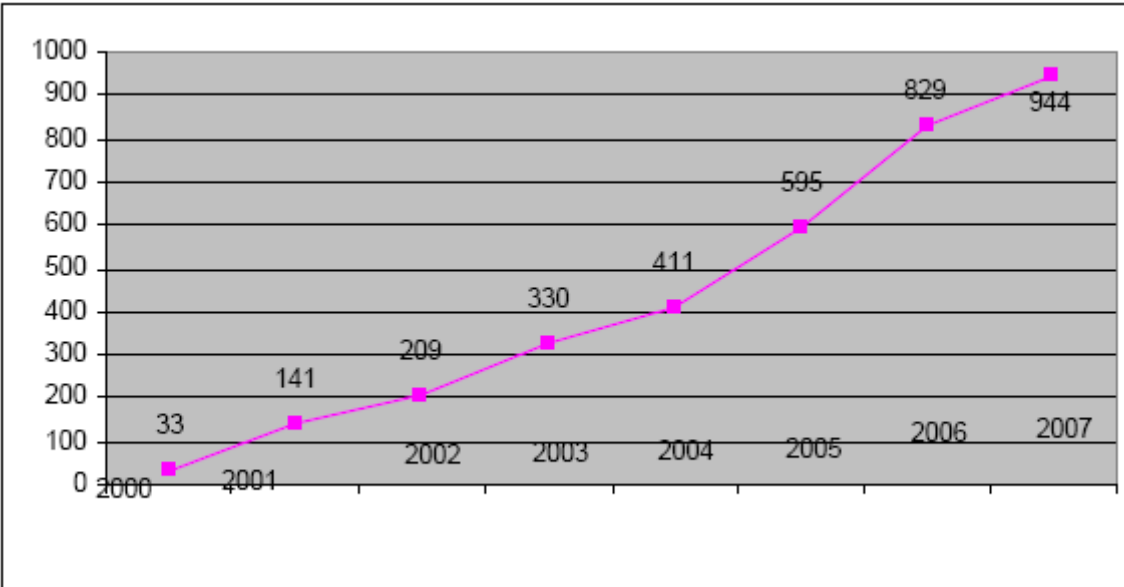
2006 рік: 829 млн. дол. США, 0,08 % ВВП

За оцінками Світового банку на 2007 р. (останні наявні дані) 944 млн. дол. США

Джерело: Світовий банк, Група з вивчення перспектив розвитку: Довідник із даними щодо міграції та грошових переказів - 2008 рік

Сума грошових переказів мігрантам в Україні*

¹² Громадяни України, які постійно працюють за кордоном, зареєстровані агентствами з найму.

* показник за 2007 рік - приблизно

Джерело: Світовий банк, Група з вивчення перспектив розвитку: Довідник із даними щодо міграції та грошових переказів - 2008 рік

Якісні аспекти грошових переказів:

Джерело: МОМ: Міграція в Україні – Профіль країни, 2008 рік

Оскільки велика частка доходів, отриманих трудовими мігрантами, передається через неофіційні канали, то реальний обсяг грошових переказів визначити досить важко. За результатами деяких досліджень українські громадяни, що працюють за кордоном, надсилають на батьківщину від 4 до 6 млрд. дол. США щороку, що в десять разів перевищує офіційні дані з цього питання¹³. Якщо врахувати ці припущення, грошові перекази мігрантів можна порівняти з прямими іноземними інвестиціями в економіку України, які у 2005 році склали 7,3 млрд. дол. США¹⁴. Отже, Україна є лідером серед країн, що розвиваються, які отримують найбільші обсяги надходжень у вигляді грошових переказів.

За даними МЗС¹⁵, до країн, які мають великі українські громади за кордоном, належать Російська Федерація (2943471 чоловік), Молдова (660000 чоловік); Казахстан (550000 чоловік); Бразилія (500000 чоловік); Білорусь (237000 чоловік) (за даними лідерів української громади у цій країні, майже півмільйона етнічних українців проживають на території Брестської області); та Узбекистан (100000 чоловік). Понад 1027000 громадян українського походження проживають у Канаді; від 900000 до 2 млн. – у Сполучених Штатах; від 300000 до 350000 – в Аргентині. Крім того, відповідно до того самого джерела¹⁶, великі українські громади також існують у країнах-членах ЄС: у Румунії (понад 61000 чоловік); Латвії (біля

¹³ Малиновська Олена (2006 р.) *Між Сходом і Заходом, Міграційна політика України*, Інститут міграційної політики, <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=365>

¹⁴ МОМ Київ (2007) Оцінка трудової міграції у регіоні західних ННД, Міжнародна організація з міграції, Київ, стор. 66.

¹⁵ Дані отримані з веб-сторінки Міністерства закордонних справ, <http://www.mfa.gov.ua/russia/ru/5785.htm>

¹⁶ Див. там саме

60000); Польщі (біля 40000 чоловік за офіційними статистичними даними та понад 200000 за неофіційними даними); Словаччині (біля 35000); у Великобританії (біля 30000); Франції (біля 30000); Німеччині (30000); Естонії (28000); Чеській Республіці (понад 22000); Литві (22000); Угорщині (понад 6000); Боснії та Герцеговині (близько 5000); Австрії (3000); та Болгарії (близько 1500).

Блок 5 Міграція до ЄС (якщо доречно)

Кількість мігрантів, що прибули нелегально (за статистичними даними ЄС)

Кількість громадян України, яким було відмовлено у в'їзді в ЄС-27 чи затримано на території ЄС-27 протягом 2004-2007 рр.¹⁷

	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік
Кількість громадян України, яким було відмовлено у в'їзді на кордоні з ЄС-27	36896	40204	35829	24915
Кількість громадян України, затриманих на території ЄС-27	29289	26964	22025	16537

* Дані щодо "відмови на кордоні" відображають кількість осіб, яким не було дозволено в'їхати до ЄС, тоді як дані щодо "затримань" відображають кількість осіб, виявлених на території ЄС.

Джерело: за даними Євростату, Центра інформації, обговорень та обмінів щодо перетину кордонів та імміграції (CIREFI)

Показники та інформація щодо заходів з повернення громадян

Кількість громадян України, яких було повернуто з ЄС-27 протягом 2004-2007 років¹⁸

	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік
Кількість громадян України, яких було повернуто з ЄС-27	13156	11314	12859	11518

Джерело: Євростат

Угоди про реадмісію

Україна підписала та ратифікувала 13 угод про реадмісію, включаючи угоди з Російською Федерацією, Болгарією, Грузією, Угорщиною, Латвією, Литвою, Молдовою, Польщею, Словаччиною, Швейцарією, Туреччиною, Туркменістаном та Узбекистаном. На цей час яких-небудь централізованих даних щодо того, яким чином виконуються ці угоди, немає.

15 січня Парламентом України – Верховною Радою – було ратифіковано Угоду про реадмісію і спрощення візового режиму між Україною та Європейським Союзом.

Проведення міграційної політики

У січні 1993 року уряд України скасував усі існуючі обмеження щодо пересування населення, а у лютому 1994 року було прийнято **Закон "Про порядок виїзду з України і в'їзду в**

¹⁷ Комісія Європейських Співтовариств: Робочий документ Комісії – Третій річний звіт щодо розроблення спільної політики щодо нелегальної міграції, незаконного провезення людей та торгівлі людьми, зовнішніх кордонів та повернення нелегальних мігрантів. SEC(2009) 320 Final. Стор. 29-31

¹⁸ Див. там саме, стор. 32

Україну громадян України". Законом гарантувалось право українських громадян право на вільний виїзд з України та повернення в Україну. Право громадян на вільне пересування також гарантується прийнятим у 2003 році **Законом "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні"**.

У результаті лібералізації еміграційного режиму, демократизації громадського життя та припинення існування політичних, релігійних та етнічних причин еміграції, кількість людей, що емігрують з України, зменшилась порівняно з початком 1990-х років майже у п'ять разів. У 1991 році країну залишило 310200 осіб (236600 виїхало до інших пострадянських республік, а 73600 – до інших країн). Проте, у 2004 році емігрувало лише 46200 громадян, з яких 28900 – до країн СНД, а 17300 – до інших країн¹⁹.

Впровадження міжнародних правових норм, включаючи підписання основних міжнародних договорів у сфері міграції, двосторонніх і багатосторонніх угод, що стосуються міграції

- ратифіковано Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року;
- підписано (у 2002 році) Конвенцію ООН щодо статусу біженців 1951 року та Протокол щодо Статусу біженців 1967 року;
- дотримуються умови Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року;
- ратифіковано Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р.;
- ратифіковано Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року та Протоколи, що її доповнюють: Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, а також Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми;
- підписано Європейську Конвенцію про правовий статус трудящих-мігрантів 1977 року.

Маршрути нелегальної міграції (у тому числі, які використовуються для незаконного ввозу людей) та заходи проти нелегальної міграції

Після розширення ЄС у 2004 та 2007 році Україна має спільний кордон з ЄС. Від того часу спостерігається активізація нелегальної транзитної міграції до країн ЄС через Україну. За даними Центра інформації, обговорень та обмінів щодо перетину кордонів та імміграції ЄС (CIREFI), через територію України проходить один з основних маршрутів нелегальної міграції до країн Центральної Європи, у тому числі кілька каналів нелегального пересування осіб: в'єтнамського, пакистансько-індійського, шріланкійсько-бангладешського, афганського, китайського, курдського, узбецько-таджицького та чеченського каналів²⁰. Загальний потік нелегальних мігрантів до України можна поділити на декілька маршрутів нелегальної міграції.²¹

¹⁹ Малиновська Олена (2006 р.) *Між Сходом і Заходом, Міграційна політика України*, Інститут міграційної політики, Вашингтон, округ Колумбія.

²⁰ Міграційна ситуація в Україні, Інформаційний бюлетень Міжнародного центра перспективних досліджень, №8 (312), 6 березня 2006 р., стор. 1-2

²¹ Біла книга "Політика України у сфері контролю над нелегальною міграцією", Міжнародний центр перспективних досліджень (Україна)/Інститут справ публічних (Польща), червень 2006 року.

- **В'єтнамський канал.** Громадяни В'єтнаму, які раніше опинились у колишніх республіках Радянського Союзу – спочатку як робітники за контрактом – після закінчення строку свого перебування залишилися там і практично перетворилися на нелегальних мігрантів. Наразі існує тенденція до збільшення кількості осіб, що належать до цієї етнічної групи, які намагаються перетнути державний кордон України за підробленими документами, наприклад, службовими паспортами чи виготовленими у Москві паспортами, які видаються громадянам В'єтнаму на підставі дозволу на роботу.
- **Пакистансько-індійський канал.** Громадянам Індії та Пакистану оформлюють у Делі туристичні візи в Україну чи Російську Федерацію. Після цього групи цих "туристів" територією України потрапляють до Європи, де вони стають нелегальними мігрантами.
- **Шріланкійсько-бангладешський канал.** Громадяни Шрі-Ланки та Бангладешу перетинають західний кордон України за допомогою українських, польських, угорських чи румунських провідників.
- **Афганський канал.** Контингент становлять біженці з Афганістану, яким надано притулок в Україні, Російській Федерації, країнах Середньої Азії. Комплектують, оформляють фіктивні документи та відправляють групи мігрантів їхні співвітчизники, які легально мешкають у Києві, Москві та інших містах СНД і займаються комерційною діяльністю.
- **Китайський канал.** Групи громадян Китаю формуються вербувальниками, здебільшого малайзійцями та в'єтнамцями, та на законних підставах прибувають до Москви за туристичними візами. Після цього вони нелегально через територію України потрапляють до Західної Європи. За інформацією правоохоронних органів, пересування та координацію дій груп китайських мігрантів проводить спеціальний центр, розміщений у Празі.
- **Курдський канал.** З 1995 року, після початку бойових дій у Курдистані, збільшилася кількість громадян Ірану, Іраку, Туреччини курдського походження, які прибувають в Україну за недійсними документами чи за допомогою міжнародних організацій.
- **Узбецько-таджицький канал.** Унаслідок етнічних збройних конфліктів і релігійних переслідувань відчутно збільшилася кількість громадян Узбекистану та Таджикистану, які емігрували до Росії та намагаються проникнути територією України до країн Західної Європи.
- **Чеченський канал.** Цей канал почав працювати наприкінці 2002 року, багато громадян Російської Федерації чеченської національності намагаються проникнути у країни Східної Європи – до Польщі, Словаччини, Чеської Республіки – де вони сподіваються отримати статус біженця.

Як визначено фахівцями Центра інформації, обговорень та обмінів щодо перетину кордонів та імміграції (CIREFI) ЄС, територією України проходить Центральноевропейський маршрут – один з п'яти основних маршрутів міжнародної нелегальної міграції до країн ЄС. Цей маршрут використовується громадянами країн Далекого та Середнього сходу, Південно-східної Азії та СНД для проникнення до західноєвропейських країн через територію Росії, України, Польщі та Словаччини. За оцінками європейських експертів, цей маршрут не належить до найбільш загрозливих для Європи. Проте, для України існування такого маршруту має серйозні негативні наслідки. У звіті, опублікованому нещодавно за

результатами проведеного дослідження під назвою "Політика України у сфері контролю над нелегальною міграцією"²², увага приділяється таким ключовим питанням:

- контроль над нелегальною міграцією як пріоритетний напрямок єдиної міграційної політики України;
- проблеми міграційної політики України з точки зору попередження нелегальної міграції та боротьби з нею; та
- зміни, потрібні для здійснення більш ефективного контролю над нелегальною міграцією.

У Звіті також визначено основні недоліки політик у сфері контролю над нелегальною міграцією. До таких недоліків, зокрема, належать:

- відсутність спеціалізованої державної установи, відповідальної за міграційну політику;
- недоліки у правовій сфері;
- неналежний рівень контролю кордону;
- недостатнє фінансування для боротьби з нелегальною міграцією; та
- відсутність договорів про реадмісію з країнами походження нелегальних мігрантів.

Відповідно до законодавства України після встановлення країни походження по відношенню до нелегальних мігрантів починається судовий процес з метою встановлення, чи мають вони право прохати притулку у країні затримання. Якщо ні, то вони підлягають депортації. Представники Прикордонної служби пропонують затриманим нелегальним мігрантам повернутись у свою країну походження добровільно, але у разі необхідності застосовують процедуру примусового випровадження з країни. Більшість нелегальних мігрантів намагаються потрапити до України через українсько-російський (понад 80% усіх затриманих) та українсько-білоруський кордон (11%), а залишити територію країни через українсько-словацький (майже 60%) чи українсько-польський кордон (20%)²³.

Останнім часом стратегію боротьби з нелегальною міграцією було покращено. Стратегію було визначено Указом Президента України 837/1996 "Про Комплексну цільову програму боротьби зі злочинністю на 1996-2000 роки", Програмою боротьби з нелегальною міграцією на період 1996-2000 років, та Програмою боротьби з нелегальною міграцією на період 2001-2004 років.

Після підписання угоди про реадмісію Європейська Комісія погодилась додати до неї декларацію, яка дозволила б Україні отримувати технічну та фінансову допомогу, необхідну для виконання Угоди та визначення її як одного із своїх пріоритетів. В Угоді обумовлено процедури по відношенню до повернення громадян, які проживають за кордоном нелегально. Окрема швидка процедура передбачена для порушників, затриманих у прикордонних регіонах. Що стосується реадмісії громадян третіх країн, то відповідні положення увійдуть в силу протягом двохрічного перехідного періоду, впродовж якого Україна за допомогою ЄС створить необхідну інфраструктуру, необхідну для приймання нелегальних мігрантів та їхнього подальшого повернення до країни походження.

²² <http://www.isp.org.pl/files/18872815360939916001156773716.pdf>

²³ Див. там саме

Існування мереж торгівлі людьми та політика щодо боротьби з торгівлею людьми, з наголосом на торгівлю жінками та дітьми

Джерело: МОМ: Міграція в Україні – Профіль країни - 2008; МОМ, Київ, Статистичні дані щодо боротьби з торгівлею людьми, остання редакція – 31 грудня 2008 р.

З точки зору торгівлі людьми Україна є однією з основних країн походження. У цьому сенсі вона не рідше буває транзитною країною, і досить рідко – країною призначення. Місія МОМ в Україні займається збиранням даних про осіб, постраждалих від торгівлі людьми, які стали учасниками програми МОМ щодо боротьби з торгівлею людьми і отримали певну реабілітаційну та реінтеграційну допомогу. Серед правоохоронних органів України впроваджено систему референції справ, існують неурядові організації, які проводять заходи протидії торгівлі людьми; представництво МОМ у Києві займається збором та аналізом інформації.

Починаючи з січня 2000 року до грудня 2008 року реінтеграційну допомогу через Представництво МОМ у Києві отримали 5485 потерпілих від торгівлі людьми, яким також надавалась правова допомога з приватних питань, юридичні консультації та послуги представників для потерпілих, які виступали як свідки у кримінальних справах, а також медична допомога, консультації психологів, гранти для реінтеграції, професійне навчання тощо.

Тоді як громадяни, визначені як жертви торгівлі людьми, експлуатувались більш, ніж у 50-ти країнах світу, у період з 2000 по 2008 роки 61 відсоток усіх потерпілих вивозились у ці три країни: Туреччину, Росію та Польщу.

З точки зору України як країни призначення і транзиту у торгівлі людьми, протягом 2003-2008 років було зареєстровано 110 випадків торгівлі людьми всередині країни та 20 випадків ввезення на територію України з метою продажу іноземних громадян (переважно громадян Киргизстану, Узбекистану та Молдови). Крім того, Україна часто використовується як транзитна країна для провозу громадян Молдови на територію Російської Федерації з метою продажу²⁴.

Види експлуатації жертв торгівлі людьми

Вид експлуатації	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік
Сексуальна*	403	558	597	584	392
Трудова*	190	232	320	500	404
Змішана	24	28	15	33	7
Жебракування	9	10	5	4	14
Інші	--	--	1	--	3

* Включає 20 спроб у 2008 р., 41 спробу (2007 р.), 31 спробу (2006 р.), 58 спроб (2005 р.) та 21 спробу (2004 р.) провезення з метою сексуальної експлуатації; 2 спроби (2007 р.) провезення з метою трудової експлуатації

²⁴ За статистичними даними Представництва МОМ у Києві.

Жертви торгівлі людьми за статевою ознакою

Стать	Кількість жертв від торгівлі людьми				
	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік
Жіноча	540	713	761	849	625
Чоловіча	86	115	176	272	195

Джерело: Представництво МОМ у Києві, Статистичні дані щодо боротьби з торгівлею людьми, остання редакція – 31 грудня 2008 р.

*Представництво МОМ у Києві: Міграція в Україні – Профіль країни, 2008 р.; Звіт Уряду США про торгівлю людьми, 2008 р.*²⁵

Будь-які форми торгівлі людьми в Україні заборонено Кримінальним кодексом, Ст. 149 якого передбачає за цей злочин достатньо суворе покарання, яке може бути порівняне з покаранням за інші тяжкі злочини.

У Звіті Держдепартаменту США про торгівлю людьми за 2008 р. Україну віднесено до Рівня 2. Порівняно з 2007 роком, коли країну було внесено до Списку спостереження, Рівень 2, становище покращилось. Як зазначено у звіті, хоча Уряд України не повною мірою дотримується стандартів щодо припинення торгівлі людьми, він докладає для цього значних зусиль. Відповідно до звіту, не дивлячись на те, що у 2008 році було небагато фактів, які б свідчили про зусилля, спрямовані на обмеження співучасті державних службовців у торгівлі людьми, про конкретні заходи, вжиті на національному рівні з метою захисту жертв торгівлі людьми та надання їм підтримки, місцевими органами влади було досягнуто певних успіхів у наданні потерпілим допомоги. Уряд також досяг скромних, але помітних успіхів з точки зору поліпшення ситуації щодо покарання осіб, засуджених за злочини, пов'язані з торгівлею людьми, переслідування торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, професійної підготовки суддів та проведення профілактичних заходів²⁶.

Згідно зі Звітом Уряду США, у 2008 році урядом було проведено 82 кримінальних розслідування та заарештовано 56 осіб за обвинуваченням у скоєнні злочину, пов'язаного з торгівлею людьми. За даними Міністерства внутрішніх справ кількість судових справ стосовно торгівлі людьми з метою трудової експлуатації зросла з 3-х (2006 р.) до 23-х (2007 р.). Загалом, до 2008 року було розглянуто 95 судових справ, у результаті чого за злочини, пов'язані з торгівлею людьми відповідно до Ст. 149, засуджено 83 особи. Із засуджених осіб 59 отримали умовні терміни і не були ув'язнені²⁷.

Питання, що стосуються явища торгівлі людьми, розв'язуються урядом України у рамках Державної програми протидії торгівлі людьми на 2006-2010 роки. В урядовій структурі координацію виконання цієї державної програми покладено на Міністерство у справах сім'ї, молоді і спорту. Крім цього, провідну роль у практичній криміналізації цього

²⁵ Держдепартамент США (2008 р.) Звіт про торгівлю людьми, <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2008/105389.htm>

²⁶ Див. там саме

²⁷ Див. там саме

транснаціонального злочину відіграє Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, у структурі Міністерства внутрішніх справ. Департамент провадить діяльність в усіх областях України і, маючи у своєму складі понад 600 кадрових працівників, є на сьогодні найбільшим спеціалізованим підрозділом у світі.

Присутність біженців, шукачів притулку і внутрішньо переміщених осіб в країні та політика у сфері надання притулку

Оцінка стану захисту біженців, Управління верховного комісару ООН у справах біженців, 2008 рік

МОМ: Міграція в Україні – Профіль країни, 2008 рік

Надання статусу біженця регулюється Законом "Про біженців", який було прийнято у 2002 році, змінено та доповнено у 2003 та 2005 роках. До інших нормативних актів у цій сфері належать:

- Постанова про затвердження Положення про проїзний документ біженця для виїзду за кордон;
- Постанова про затвердження Положення про посвідчення біженця;
- Наказ про затвердження Порядку оформлення, видачі та продовження терміну дії посвідчення біженця;
- Наказ про затвердження Положення про пункти тимчасового розміщення біженців та Правил проживання у пункті тимчасового розміщення біженців;
- Інструкції про порядок прийняття та передання заяв про надання статусу біженця.

У січні 2002 року Україна приєдналась до Женевської конвенції про статус біженців і взяла на себе зобов'язання щодо допуску шукачів притулку до процедури визначення статусу біженця, прийому, розміщенню та адаптації визнаних біженців. Проте, як вказує Управління верховного комісару ООН у справах біженців, існуюче законодавство містить, принаймні, три недоліки²⁸. По-перше, Закон дозволяє позбавляти визнаних біженців їхнього статусу без звернення до суду (Стаття 15). По-друге, Закон також не визначає принцип *non-refoulement* – відмова від депортації осіб, які класифікуються як "воєнні біженці" чи як особи, які не можуть повернутись на батьківщину з огляду на серйозний ризик тортур чи нелюдського або принизливого поводження та покарання. По-третє, Закон встановлює занадто складну систему видачі документів шукачам притулку, які перебувають на етапі оформлення статусу біженців. Це призводить до затримання біженців і шукачів притулку у період, коли вони

---

²⁸ Міжнародний центр перспективних досліджень (Київ, Україна)/Інститут справ публічних (Варшава, Польща) (2006 р.), "Політика України у сфері контролю над нелегальною міграцією", Біла книга, <http://www.isp.org.pl/files/18872815360939916001156773716.pdf>

обмінюють документи, причому таке затримання може тривати до 30 днів. Під час затримання шукачі притулку практично не мають жодних документів.

Інші важливі суб'єкти у сфері міграції в країні (країни-члени з конкретними програмами у сфері міграції та розвитку, відповідні міжнародні організації)

Донори

- Уряд Бельгії
- Уряд Республіки Чехії
- Міністерство закордонних справ Данії
- Міністерство закордонних справ Італії
- Європейський Союз (ЄС)
- Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку
- Швейцарське агентство з питань розвитку та співробітництва
- Всесвітній дитячий фонд
- Уряд Польщі
- Уряд Великобританії
- Уряд Норвегії
- Уряд Угорщини
- Уряд Греції

Міжнародні організації

- Представництво ООН в Україні
- Міжнародний комітет Червоного хреста
- Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)
- МОМ
- Міжнародний центр з розвитку міграційної політики (ICMPD) /Конференція генеральних директорів імміграційних служб (GDISC)

8.8. Додаток 8: Перелік поточних програм бюджетної підтримки

ПІДТРИМКА ГАЛУЗЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ - НІП 2007-2010 рр.			
РПП		Сума Бюджетної підтримки	Компонент технічної допомоги
<i>2007 рік</i>			
Виконання Енергетичної стратегії України		82	5
<i>2008 рік</i>			
Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних перешкод у торгівлі між Україною та Європейським Союзом		39	6
Виконання Стратегії України у сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії		63	7
<i>2009 рік</i>			
Підтримка впровадження екологічної стратегії в Україні – спільна програма ЄС та Шведського агентства з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA)		35	немає
Підтримка впровадження транспортної стратегії України		65	немає
	<i>Разом</i>	284	18

Ситуація станом на вересень 2009 рік.